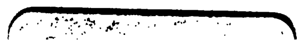

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07591569 8

Hymenaeus)

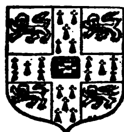
NVZI

(Hymenaeus)

NKZL

HYMENÆUS

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE
C. F. CLAY, MANAGER.
London: FETTER LANE, E.C.
Edinburgh: 100, PRINCES STREET.

Berlin: A. ASHER AND CO.
Leipzig: F. A. BROCKHAUS.
New York: G. P. PUTNAM'S SONS.
Bombay and Calcutta: MACMILLAN AND CO., LTD.

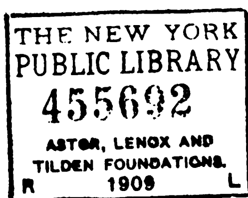
HYMENÆUS

A COMEDY
ACTED AT ST JOHN'S COLLEGE, CAMBRIDGE

NOW FIRST PRINTED
WITH AN INTRODUCTION AND NOTES BY

G. C. MOORE SMITH, LITT.D.
PROFESSOR OF ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE
IN THE UNIVERSITY OF SHEFFIELD

Cambridge:
at the University Press
1908

"If you can,
Imagine you were now in the University,
You'll take it well enough, a Scholar's fancy."

FORD, *Lover's Melancholy.*

PREFACE

MY thanks are due to the Librarians of Gonville and Caius College and St John's College for permitting and facilitating my use of the two manuscripts of the play. My notes show that I have derived valuable assistance from my friends Mr R. B. McKerrow, the editor of Nashe, and Professor Bang of Louvain, the founder and editor of the *Materialien zur Kunde des älteren Englischen Dramas.* To both of them I return my sincere thanks.

I have been commissioned by the Syndics of the University Press to follow up the present publication with two other Latin plays to be issued in the same form, viz. 'Fucus or Histriomastix' acted at Queens' College in 1623, and 'Lælia' acted at the same college in the last years of the preceding century.

G. C. M. S.

SHEFFIELD,
November 1908.

INTRODUCTION

I. Date and Place of Production. The Original Cast

The play is preserved to us in two MSS, one (C) belonging to Caius College, Cambridge[1], the other (J) to St John's College, Cambridge[2]. Churchill and Keller[3] are probably right in dating the Caius MS at least before 1600 and in assigning the other to the years 1630–35. In both manuscripts the title of the play, if there ever was one, is lacking. One might suggest 'Erophilus' or 'Mortuus redivivus.' From the accident however that the Prologue is delivered by the god Hymenæus, whose name therefore heads the text as we have it, the play has been referred to by this name by all who have had to do with it, and it is practically convenient to keep the name in this edition.

Neither MS gives any direct information as to the authorship of the play, or the date or place of its production. Fortunately however J gives a list of the performers, and from this it is clear that the play was acted at St John's College,

[1] 62, formerly 125. [2] S 45.

[3] See their article on academic Latin plays in the *Shakespeare-Jahrbuch* xxxiv. I must express my deep obligation to it.

Cambridge, and probably at the Bachelors' Commencement in March 157$\frac{8}{9}$.

The list given in J is as follows:

Erophilus } proci	Mr Highman
Pantomagus } proci	Mr Palmer
Fredericus } proci	D Smith
Pantaleo servus Erophili ...	D Titley
Gothrio servus Pantomagi ...	Mr Bayley
Leonardus servus Frederici ...	Mr Robinson
Julia filia Alphonsi	Mr Gargrave
Amerina ancilla Juliæ ...	Ds Pilkington
Camillus amicus Erophili ...	Mr Sedgwick
Caupo	Ds Morcell
Sannio servus Alphonsi ...	D Harris
Alphonsus pater Juliæ ...	D Alney (or 'Aluey')
Ferdinandus pater Erophili ...	France
Fures	{ Punter Harrison
Bajuli	{ Rockley Micocke
Duumvir	Mr Foxcroft

(The academical reader will not need to be told that the prefix 'Mr' denotes a Master of Arts or a Fellow-Commoner, 'Ds' or 'D' (='Dominus') a Bachelor of Arts, and the absence of a prefix an undergraduate not in Fellow's commons.)

We may identify the performers with the subjoined members of St John's College:

Mr Highman	Hen. Hickman, Fellow 1571, M.A. 1572
Mr Palmer	John Palmer, B.A. $157\frac{1}{2}$, Fellow $157\frac{2}{3}$, M.A. 1575
D Smith	? Thos Smith, Fellow $158\frac{0}{1}$
D Titley	Peter Titley, B.A. $157\frac{8}{9}$, M.A. 1582
Mr Bayley	William Bayly, B.A. $157\frac{4}{5}$, Fellow 1577, M.A. 1578
Mr Robinson	Jo. Robinson, Fellow 1577
Mr Gargrave	[probably a Fellow-Commoner]
Ds Pilkington	Thomas Pylkyngton, Fellow $158\frac{0}{1}$
Mr Sedgwick	Edward Sedgwick, M.A. and Fellow 1577
Ds Morcell	Roger Morrell, B.A. $157\frac{6}{7}$, M.A. 1580, Fellow $158\frac{0}{1}$
D Harris	Richard Harris, Fellow $158\frac{0}{1}$
D Aluey	Henry Alvey, B.A. $157\frac{5}{6}$, Fellow 1577, M.A. 1579
France	Abraham Fraunce, B.A. $15\frac{79}{80}$, Fellow $158\frac{0}{1}$, M.A. 1583 (the well-known writer)
Punter	Henry Punter, B.A. $157\frac{6}{7}$
Harrison	John Harrison, B.A. $15\frac{79}{80}$, Fellow $158\frac{0}{1}$
Rockley	Thomas Rockley, B.A. $157\frac{6}{7}$, M.A. 1580
Micocke	John Micocke, B.A. $157\frac{8}{9}$
Mr Foxcroft	Richard Foxcrofte, M.A. $157\frac{5}{6}$, Fellow 1577

From these identifications we can draw the conclusions that the play was acted at St John's College, and after Bayley had become M.A. (July 1578) and before Alvey had become so (July 1579). There is a little inconsistency in Titley's receiving the title of bachelor, and in Micocke's not having it, as they

became B.A. together in March $157\frac{8}{9}$. But if the performance took place at the Bachelors' Commencement (we know that *Richardus III* was performed at St John's at the Bachelors' Commencement of the following year), the inconsistency is easy to understand.

A greater difficulty is presented by the cases of Punter and Rockley, who, if rightly identified, had become B.A. two years previously, but are not credited with the title in this list. However, the omission of a degree is a more likely mistake than the attribution of a degree to one not entitled to it: and we may conclude that the evidence on the whole points to the play having been produced at the Bachelors' Commencement of $157\frac{8}{9}$. The date is confirmed by an entry in the College Accounts of the third quarter (March 25—June 21) of the year 1578—1579: 'Layde out about the playes in diverse vses...xxxv^{li}i."

The author of the play was probably one of the original actors: perhaps Mr Hickman who played the 'hero,' or Abraham Fraunce, whom we know as the author of the Latin play *Victoria*, which was perhaps acted at St John's this very year.

[1] Messrs Churchill and Keller have fallen into some slight errors, first by treating 'D' as meaning Doctor, and imagining that Doctors of the University would take part with undergraduates in performing a play, and secondly by not having obtained access to the lists of graduates of the University preserved in the Registry and transcribed in the Baker MSS in the University Library. While they notice that the actors are mostly the same as those that took part in acting *Richardus Tertius* in March $15\frac{79}{80}$, they do not see that the differences in the lists indicate that *Hymenæus* was acted a year earlier than Legge's tragedy.

II. Source and Treatment

The source of the play is acknowledged by the author in his Prologue to be Boccaccio's *Decamerone.* More specifically, it is the 10th story of the Fourth Day[1]. It is not necessary to reproduce the story here. Sufficient to say that our author treats it with great freedom, while retaining with much skill points in it which lend themselves to dramatic effect.

In place of the adulterous wife and her paramour, he gives a girl, Julia, and her wooer, Erophilus. The girl's father, Alphonsus, takes the place of the original husband, but he loses the medical character of the latter[2], which is transferred to one of two new characters, comic rivals of Erophilus for Julia's love, a vainglorious doctor, Pantomagus, and a drunken German, Fredericus. Every wooer is provided with a confidant in the shape of a servant (Erophilus has also a friend, Camillus), while Julia has one in her maid Amerina. In place of Boccaccio's two usurers, we have two highwaymen and their accomplice, an innkeeper. After an ingeniously worked out intrigue, comes a more satisfactory dénoûment than was possible in Boccaccio's

[1] The same story of Boccaccio is combined with another (the 6th story of the Ninth Day) in the Spanish *El Menandro* by Matías de los Reyes, printed in 1636. See Miss C. B. Bourland's Bryn Mawr thesis, *Boccaccio and the Decameron in Castilian and Catalan Literature* (1905), p. 114. It is a pity that the after-history of the *Decamerone* in other modern literatures than Spanish has not been worked out in Miss Bourland's manner.

[2] It is suggested by D. M. Manni, *Istoria del Decamerone* (1742), that Boccaccio's 'Mazzeo' is to be identified with Matthæus Silvaticus, whose *Pandectæ Medicinæ* was printed at Venice in 1480.

tale. Erophilus' father, who has come from Venice to Padua for his son's funeral, sees him restored to life, and obtains for him the hand of Julia.

Some flaws there are in the story. Although Julia is at the end a spotless bride, her conduct has not been above reproach. And her father, whose surgical operation has been postponed, is left at the end of the play with this unpleasant prospect still before him. While Pantomagus has renounced his suit after discovering Julia's rather free behaviour, we hear nothing of the manner in which Fredericus bears his defeat.

A little concession is made to a Cambridge audience when the scene is transferred from Salerno to Padua, the seat of a famous university, and when the hero is made a student sent to Padua from Venice. Opportunity is thus given for some allusions to the natural feud of 'town' and 'gown.'

The 'sleeping-potion' motif in our play was of course borrowed from Boccaccio, but it is perhaps worth noting that whereas in Boccaccio the narcotic is rather vaguely described[1] and the operation to be performed is the removal of some bone from a man's leg, our Cambridge author makes the operation that of 'cutting for stone,' and the narcotic to be employed, opium. I am informed by my friend Dr E. W. Adams of Sheffield that 'cutting for stone' was practised in a rudimentary way by the Greeks and Romans, and also by medieval surgeons,

[1] 'fe...d' una sua certa composizione stillare una acqua, la quale....' In the 8th story of the Third Day we have 'una polvere di maravigliosa virtù, la quale nelle parti di Levante avuta avea da un gran Principe, il quale affermava, quella solersi usare par lo Veglio della Montagna.' This latter was presumably 'hashish.'

but that in 1560 one of the best operations carried out in the modern manner was performed by Pierre Franco at Lausanne. As we see from Boccaccio, some kind of narcotic was used in his day by surgeons about to operate, and the fact that in 1511 opium is already mentioned as an important article of import from the East Indies makes it probable, as Dr Adams thinks, that it had already come into use in the hands of surgeons.

The 'sleeping-potion' motif occurs also in Cinthio's *Hecatommithi* III. 5, and in the stories which were the sources of *Romeo and Juliet*. It is found in other plays of the Elizabethan period besides *Romeo and Juliet*, for example in *The Triumphs of Love and Fortune* (1589), *The Fair Maid of Bristow* (1605), and in three plays by Dekker, who, as Koeppel says[1], seems to have had a special *penchant* for it, *Satiromastix* (1602), *The Honest Whore* (1604) and *Match me in London* (1631)[2]. It is found in *Greene's Vision* (1592). In none of these cases was the potion used for medical purposes. This is the case however in *How a man may choose a good wife from a bad* (1602) v. 3, and here also its composition is more definitely stated:

> That compound powder was of poppy made and mandrakes,
> Of purpose to cast one into a sleep
> To ease the deadly pain of him whose leg
> Should be saw'd off.

In this play, and to a greater extent even than in Boccaccio's story—in so far as Julia appeals to our sympathies more than Boccaccio's heroine—the sleeping-potion episode gives a tragical

[1] *Studien über Shakespeare's Wirkung* etc. p. 3.
[2] See H. Scherer's edition of *Satiromastix* p. XI.

character to part of the action such as is unknown to the plays of Plautus and Terence. The academic playwright with his love of a thrilling situation anticipates the author of *Much Ado about Nothing*, *The Merchant of Venice* and *The Winter's Tale*.

The important part played by Julia in the play, her suggested elopement, and her reception of her lover in her chamber at night, also indicate the infusion of modern and romantic elements into the framework of classical comedy.

The greater number of characters in the play is an indication of the same kind.

The surprise-visit of the masquers to Alphonsus' house—and particularly the entrance thus obtained by Erophilus into forbidden walls and the use he makes of it—these are thoroughly romantic and anticipate *Romeo and Juliet*[1]. They owe nothing to Boccaccio's story.

Similarly original is the account of the banquet, the introduction of riddles (a poor concession to clownery), and the account of the relations between the highwaymen and their accomplice the innkeeper.

In introducing the figure of the physician boastful of his professional fame and of his power over women, the author only varies the theme of Plautus' *Miles Gloriosus*, and produces another pendant to Ralph Roister Doister, Textor's Thersites, Munday's Captain Crackstone, and Pedantius. For the German whose sayings in his own idiom are humorously construed according to the meaning of the same sounds in the vernacular, he has a model in the Carthaginian speaker in Plautus' *Poenulus*.

[1] Cp. also the entrance of the masquers 'in an Anticke fashion' after a banquet in Ford's *Love's Sacrifice*, Act III.

The drunken character of the German was of course a commonplace in Elizabethan England.

The action of the play covers something less than 24 hours. It extends from the middle of one day to the morning of the next.

The scene is unchanged. It must have shown three houses—those of Alphonsus, Lucius (father of Camillus), and the Innkeeper[1]. From one or other of these houses the characters came out into the street, the scene of the action. From the fact that the College seems to have spent £35 (in our money, say £200) on the plays of the year (probably not more than two), it is clear that the stage-machinery and the dresses of the actors left nothing to be desired.

The language of the play is based on that of Plautus and Terence, from whom, as will be seen in the notes, considerable borrowings are made. It naturally however contains words not known to Latin comedy, and those solecisms of construction and form which are characteristic of Latin writers of the 16th century.

[1] Fraunce prefixed to the MS of his *Victoria* (based on Pasqualigo's *Il Fedele* and played possibly this very year with *Hymenæus* at St John's) the following direction to the stage-manager: Quatuor extruendæ sunt domus, nimirum Fidelis, 1ª, Fortunij, 2ª, Cornelij, 3ª, Octauiani, 4ª. Quin et sacellum quoddam erigendum est, etc. See my edition p. 5.

III. Has the Play been printed before?

Messrs Churchill and Keller write: '*Hymenæus* wurde auch 1631 (?) gedruckt: das British Museum besitzt kein Exemplar. Halliwell und Fleay erwähnen den Druck gar nicht. Leider habe ich das Buch auch nicht gesehen.'

I am not aware what was the authority for the statement that the play had been printed. It is, I imagine, incorrect. I have come across no trace of the printed play in the Stationers' Registers nor in the catalogues of great libraries. I incline to think that the original statement must have rested on some confusion between this play (which, if printed, would almost certainly have had a different title) and Jonson's masque *Hymenæi*, which was printed in 1606. Professor Keller has kindly written to me to say that he thinks this explanation not improbable. Or the confusion may have been with the collection of Cambridge verses on the marriage of the Princess Anne to Prince George of Denmark published in 1683 under the title *Hymenæus Cantabrigiensis*.

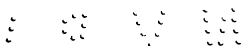
HYMENÆUS

PROLOGUS

Hymenæus

Hymenæus adsum thalami coniugalis deus,
fælices omnibus apportaturus nuptias.
nunc qua gratia huc venerim accipite.
Est in hisce ædibus integra virgo Julia,
quam tres ambiunt Pantomagus vaniloquus,
Fredericus Teutonicus, et scholaster Erophilus.
Pantomago gnatam cupit locare senex,
quod amplas opes ei pater reliquerit.
Hanc nuptiarum pestem impeditum venio,
solus enim optime cognovi incommoda,
ex isthoc fonte impuro quæ profluunt.
Accedo igitur opitulatum Juliæ,
vt illa illum sibi habeat coniugem,
quem amat, et a quo redamatur maxime.
Nunc (qua sum clementia comicus deus),
quia ipsum hoc iam vidi sæpius
deos alios in Plautinis factitasse fabulis,
cætera vobis argumenti more eloquar.
Is quem dudum vobis dixi Erophilus,
dum clam ad virginem noctu ingreditur,
infortunio improviso effertur pro mortuo,
sed mea tandem et Junonis opera

et vitæ et Juliæ adamatæ restituitur.
Ergo Hymenæo qui favetis mihi,
hanc fabulam faciles meo nomine accipite.
Nam, quod quidam dictitant malevoli,
alienam nos dare vobis comædiam
vestitu novo immutatam paululum,
aut suam nimis produnt inscitiam,
aut (si videri ignorantes nolunt) malitiam.
Nam huic comædiæ dedit olim materiam
plus trecentis hinc annis in Decamero Bocatius,
cum chirurgum Rogerus inhoneste falleret.
In quam si plures inciderint inscii,
quod nos nescimus (sed vt videtis potest fieri)
vestrum iudicium sit vtrum probetis magis.
Personas, ornatum, exiguam supellectilem,
finemque adeo nostra esse spondeo,
nec a quopiam mutuata propter inopiam.
Et, si exempla conferre liceat,
hæc a Bocatij fabula longe magis est alia,
quam a Colace Menandri Eunuchus Terentij.
Vos ergo animos me rogante advortite,
quibus ego hanc cupio placere fabulam.
quod si benigne quisquam auscultare noluerit,
exurgat foras, et bona cum venia ambulet,
vt sit vbi sedeant, qui auscultare velint.

DRAMATIS PERSONÆ

Erophilus adolescens
Pantomagus medicus
Fredericus Teutonicus
Julia
Camillus
Alfonsus pater Juliæ
Fures
Sannio servus Alfonsi
Pantaleo servus Erophili
Gothrio servus Pantomagi
Leonardus servus Frederici
Amerina ancilla
Caupo
Ferdinandus pater Erophili
Baiuli
Duumvir

ACTUS 1. SCENA 1ª.

Pantaleo. Fredericus. Leonardus. Pantomagus. Gothrio.

Panta. Dij immortales, viros vt ludificantur fæminæ.
Tres intus vnicam ambiunt virginem,
Pantomagus falso dictus medicus,
Fredericus Teutonicus potator egregius,
herus Erophilus, cuius hic laudes taceo.
Pantomagus Juliæ pulsus tentat pollice,
et de corporis valetudine gloriose disputat.
Fredericus cum illa more agit patrio,
et in eius labijs plerunque habitat.
Cordis arcem sibi herus elegit meus.
Pantomago inprimis Alfonsus dat operam,
scit eum bene nummatum esse scilicet,
Fredericum non curat admodum,
herum vero Erophilum odit pessime,
quem adolescentem dicit dissolutum nimis.
Hij omnes intus iam sunt, vt procentur Juliam,
atque eccum Fredericus egreditur. [*Intrat Fred.*
Ego ad Camillum ibo huius Lucij filium,
quem herus conventum cupit meus.
Fre. Quid ais, Leonarde? an tibi probe videor tractasse Juliam,
et me intus satis gessisse amatorie?
Sedebant intus fabulam narrans Erophilus,
et manum manu tenens ex altera parte medicus,
ego nihil dico, sed rogo quomodo valet,
et illam arcte amplexatus osculor.
Leo. Non potuisti, here, plura paucis proloqui.
disputet medicus, fabuletur Erophilus,
tu illam aggredere punctis argumentorum brevibus,

Syllogismo ex tribus constante partibus,
non amant mulieres excursiones Rhetoricas.

Fre. Ego rhetoricari non didici, sed si mecum
illi homunciones contenderint,
verba si desint, dabo tamen verbera,
vel eos potius callido aggrediar consilio.
Primum solus vtrosque ita reddam ebrios,
vt nequeant pedes suum officium facere,
tum collapsos humi onerabo verberibus,
docebo quid sit homunculis cum viro contendere.
Sed ille inprimis garrulus medicus,
simiæ simillimus nequissimæ bestiæ,
qui collo simiarum pelles circumplicat,
qui me intus habuit contemptui, [*Pantomagus intrat.*
ego illum—

Leo. Tace, here, ipse egreditur.

Fre. Jam tecum loquar, vt ille non intelligat,
et tamen illum ludam maxime.
istoc est sapere.

Leo. ah quam callide!

Panto. Vnquamne obsecro degenerem vidistis asinum,
equi generosi dorso insidentem?

Got. Id ne mireris, here. nam passim fit hodie.

Panto. Ego vero, stolide, quod passim fit, non possum pati.

Got. Ah obsecro, here, ne sævi tantopere,
tu tuum ingenium cum eius stupiditate conferas?
tum pol ineptissimus es. sed eccum vbi ambulat.

Fre. Ess sol ken stound far eber gan
man hab dan etwas guits getan.

Panto. Quid ait, Gothrio?

Got. Loquitur Gallice, philosophatur, intelligo.

Panto. Quomodo?

Fre. audis, Leonarde?

Got. Cum sol constiterit in iubar altare,
atlanticum fervore flagrabit mare.
Panto. Sic opinabar certe.
Leo. illum, here, lusisti callide.
Fre. Dat beeff vte segghen.
Panto. Quid illud, Gothrio?
Got. dat bovem saginatum.
Panto. Cui?
Got. tibi vt opinor vna cum cornibus.
Panto. Itane?
Leo. te seker wat.
Got. te cæcum prædicat.
Panto. Mentitur dijs gratia.
Fre. nu hoort en woort.
Got. Nihil damni in cervisia.
Panto. pol credo.
Leo. At ne crede, Pantomage, pol mentitur vt medicus.
Panto. Itane, barde, me derisum advenis?
Leo. Annon licet obsecro vti proverbio?
Panto. Proverbio? at pro hoc verbo vapulabis pessime.
Fre. At abstine manum, medice, si sapias,
et cura teipsum, ego servum defendam ut dominum decet.
Got. Voca illum fungum.
Panto. quid ais, funge?
Got. Et bibonem.
Panto. et bibonem.
Got. Casus pro casu.
Panto. Quid tum postea?
Got. Et spumam vini.
Panto. et s[p]umam vini.
Fre. Quid dixisti? itera dum eadem ista mihi. [decet.
Got. Mane, Frederice, ego dominum defendam vt servum
Panto. Putat me hanc in me accepturum iniuriam?

mori me malim. Sequere me, Gothrio.
Got. Vale, Frederice.
Fre. Quid nunc ais?
vt nos hunc hinc abegimus!
quid dixisti cum commotus est tantopere?
Leo. Servum eius dixi mentiri vt medicum.
Fre. Profecto pulchre, quin sic semper factita,
tu illos irride, ego pro vtroque pugnabo.
nunc hinc recta abeamus ad forum.
Leo. Sed Erophilus ab Alfonso exit. [*Intrat Eroph.*
Fre. Eat quo lubet, tu sequere me.
Leo. sequor.

ACTUS 1. SCENA 2ª.

Erophilus. Julia. Sannio.

Ero. Sequere hac me, Julia, ne te pater conspiciat tuus.
Jul. Non equidem audeo longius ab ædibus abscedere,
ita me noster quasi canis venaticus perscrutatur Sannio.
Ero. At huc paululum concede a foribus,
ne quis clam nostrum sermonem excipiat.
Jul. Eundum video. quo vocat amor, sequor.
Ero. Quid agimus, Julia? quovsque trahimus moras?
cur non nostris viam exquirimus amoribus,
sed lenta tabe vtrique perimus miseri?
virum tibi pater stolidum, sed divitem
Pantomagum parat, cui te nuptam locet.
Jul. At mihi vel tellus ima dehiscat prius,
quam tibi datam, Erophile, fallam fidem.
Ero. Ergo secretas aures accommoda mihi.
Jul. Iniuriam mihi facis, Erophile, si meam metuis fidem.
Ero. Ah, Julia, enecas. non tu scis equidem,

quam alte verbum hoc in cor penetravit meum?
Egone tuam metuam demens fidem,
cum animus, quo metuam, nullus est in corpore,
præter tuum hunc, quem tecum gestas, Julia?
Sed missa istæc, nunc quod te facere cupio,
audi. Si suis pater assuetus moribus
te sibi soli postulat vivere,
nec libere quenquam aut intueri aut alloqui,
profunda nocte, gratus cum serpit sopor,
aut ego te solam, mea Julia, hinc aveham,
aut ancilla comitatam, si forte malueris.

Jul. Eia, Erophile, iam perditam me plane cupis.
Siccine filiam decet patris domum deserere?
quantas hinc patri creabo miserias!
tum quid de nobis homines passim garrient,
qui fama adhuc semper viximus integra?
Nam quanquam mihi meus testis est animus,
te caste amores semper coluisse meos,
tamen vita charius nomen cuique integrum,
quo semel dempto non est cur velit vivere.

Ero. Equidem bene facis, et vt probam decet,
quæ duro tam pie patri obsequeris.
sed scin' quid vulgo? non novit patrem amor.

Jul. Amorem cæcum narras, at meus videt,
et multa prævidet futura, ni caveas, mala.
Quid si iratus me meus deserat pater,
nec suam impotens agnoscat filiam?

Ero. At te desertam accipiet Erophilus,
et suam amans agnoscet coniugem.

Jul. Equidem tuo amore nihil mihi augustius,
nec quod æque animum oblectet meum.
Sed quid si et patrem retinere possum et Erophilum,
nec alterum alterius causa perdere,

num tibi gratum fecero?
Ero. mihi gratissimum,
sed omnis interim ingrata mora.
Jul. At festinandum lente.
Ero. Quin mora dat periculum.
Jul. Imo festinans canis cæcos parit catulos.
Ero. Quid rogo suades?
Jul. Ferendum et sperandum.
Ero. Jucunda spes sed durum ferre.
Jul. O erras, ferre leve sed forsan perferre grave.
Ero. Esto, quando me consilio superas,
iam mos geratur tibi, parebo, patiar
dum potiar modo, quidvis volo perpeti. [*Sannio intrat.*
Jul. Erophile mi, non tu scis, quam cordi charus sis meo,
nec quas mihi pater parat molestias,
dum mihi amores interdicit tuos,
sed feram. dies dabit, quod dies negat.
San. O factum bene. iam pater tuus hic faxo aderit.
Jul. Interim, Erophile, te obtestor atque obsecro,
vt me famamque meam tibi charam habeas.
Ero. Futuram iuro vita chariorem mea.
Jul. Jam me tempus est introire, Erophile, vale.
Ero. At si maneres valerem amplius.
Sed crepuere a vobis fores. heu senex egreditur,
non par est eum fugere qui nihil commiserit.
Tu bono animo sis, mihi relinque cætera.

ACTUS 1. SCENA 3ª.

Alphonsus. Julia. Erophilus.

Alph. Ubi sunt illi quos prope hic colloquentes vidit Sannio?
atque eccum, adibo. Salvete plurimum, nunquid vobis
tu vero inprimis facis, vt probam decet, Julia? [molestus?

nequeo te dictis facere mansuetam meis?
Quoties te vetui foras erumpere,
aut quenquam compellare solam aut colloqui?
Jul. Modo huc, mi pater, ambulatum venimus,
nec latebras vt vides, nec angulos quærimus.
Alph. I intro, ibi mentem tibi omnem eloquar meam.
Quid esse istoc dicam, Erophile, negotij,
vt tu cum sola solus sis semper filia?
an mos est ita apud vos Venetijs,
ignotus alienam sic vt frequentet domum?
An quia hæ tibi semper patent fores,
ædes credis meas, inepte, lenonias?
Ero. Nequeo satis hanc iracundiam, Alphonse, mirarier,
nec quo hæc serpant molesta verba video.
Alph. Nec ego tuam admiror satis audaciam,
nec quid hic quæras, aut quid cupias intelligo.
Ero. Egone quid cupiam? vt te placatum videam,
aut narres quid sit, quod te irritatum reddidit.
Alph. In eadem estis edocti omnes schola,
surdi estis ad peccata semper propria.
Non ego te heri vidi cum illa in secretis ædium partibus?
non me præsente sæpe nutibus loquimini?
an toties vestra deprehendi suspiria,
vt ego lapis interim nihil suspicer?
At tu me fortassis opinaris silicernium,
et visu pariter et animo hebetem.
Erras, Erophile, non potes senem fallere,
morum magistra ætas istorum fuit,
expertus vix dedisco quod didici diu.
Sed, vt verba ad compendium conferam,
natam ego meam ita diligo,
vt patrem æquum est sedulum et sobrium.
Tu quis sis aut vnde, non ego satio scio.

Natum te Camillus memorat Venetijs,
et huc a patre missum ad colenda studia.
Haud te par est amori dare operam,
vix bene convenit Veneri cum Pallade,
nec te hic ornatus nec vestitus condecet
musarum alumnum. Tum ego valetudine
vix vtor prospera, gnatam me meam solari volo.
Proin mihi molestus ne sis amplius,
tua negotia agita, meam ne turbes domum.
Ero. Aecastor cum verba hæc mecum considero,
nonnullam te puto mihi facere iniuriam.
quam, etsi ego dignus essem maxime,
at tu minime dignus, Alphonse, qui faceres.
Ignotus domum sæpe iam viso tuam,
molestus sum fateor. at nunquid decuit
ipsum te iræ ministrum esse tuæ?
servo commodius hoc demandasses negotium,
hortatus esset abstinere ædibus,
paruissem. Tum quis sim aut vnde non satis intelligis.
Est (dijs gratia) cuius non pudet pater.
sed nec ille me dedignatur filium,
nec ægre huic vestitui sumptum suggerit.
Sed quod caput causæ est tua filia,
cur illam meque falsa suspicione oneras?
An ita hic ab humanis abhorretis moribus,
vt virginem non liceat intueri et colloqui?
Alph. Non ego, Erophile, humanitatem tuam postulo,
humanum est virginem intueri et colloqui,
ego meam filiam honestam non humanam volo.
Ero. An ego insidias eius tendo pudicitiæ?
Alph. Istud ne fiat, ipse ego cavero.
Proin, Erophile, meum sic habeto animum,
aliam quære domum, meam relinquito.

ACT. 1. SCEN. 4a.

Erophilus solus.

Aedipol iste dies perversus atque adversus mihi accidit,
qui perturbavit omnes rationes mihi,
nec quid primum velim, aut nolim, cogitabundus invenio,
ita agitor miser in amoris rota,
quæ caput mihi perturbat vertigine.
nec bellum gero, nec pacem invenio,
fugiens consisto, stans fugio,
nullus est ignis, et totus ardeo.
Quid nunc tibi faciendum censes, Erophile?
quid? tibi vivendum est soli sine illa?
Nec tecum nec sine te vivere possum, Julia,
nulla mihi expetenda vita est, abs te si distrahor.
Quid si senem iam iterum adeam?
orabo, obsecrabo ne mihi succenseat.
forsan vbi illi iracundia deferbuerit,
exorabo illum ne sæviat tantopere.
Ita facere certum est. quid agis, stolide?
quid si te novis excipiat contumelijs?
quid facturus? quid? par pari referam, quod eum mordeat.
Eia non decet, sic res in pessum ruet,
et te perdes, et, quod tibi charius, Juliam.
Quid si autem istum longe locum deseras,
vt intervallo saltem ærumnas leves?
Nihil agis, fixus hic es telo Cupidinis,
remigio veloque festina quantum potes,
quo te in altum capessis magis,
hoc te æstus amoris magis in portum referet.
Hæc quondam mihi portus salutaris domus,
hanc scopulum nunc senex suspiciosus reddidit.

Tu vero, Venus, navem sic meam dirige,
vt nullum amoris naufragium patiar.
Nunc ad Camillum ibo amicum mihi vnicum,
in eo omnis spes reliqua est mihi.
eum paternæ domi spero invenero,
quo Pantaleonem pedissequum præmisi meum,
vt illi nuntiet me illum convenire cupere.
Sed oportune eccum advenit, atque vna Pantaleo,
nequeo me continere, quin prius adeam.

ACT. 1. SCENA 5ª.

Erophilus. Camillus. Pantalio.

Ero. Camille, salve, vitæ dimidium meæ.
Cam. Tum tu multiplicem vitam habes, dimidium Juliæ
iamdiu dedisti, dimidium ipse possides,
donas dimidium mihi. sed quid id est, quod me accersi [iubes?
Ero. Nunc est, Camille, vbi vires experiare tuas,
et quis sis, quis fueris, quis futurus sis, indices.
Cam. Bis exoratur, qui exoratur cito.
siquid mea ars tibi possit efficere,
impera et impetra apud me, Erophile.
proin tu omnes hinc ambages amove,
et quid me velis breviter expedi.
Panta. Herum quid torqueat nimis cupio cognoscere.
Ero. Alphonsus suis me interdixit ædibus.
Cam. Hem quid? interdixit?
Ero. factum, Camille.
Cam. Qua gratia?
Ero. colloquentem me vidit cum Julia.
Cam. colloquentem cum Julia? quid tum postea?
Ero. Sic est, vt audis, nihil cognovi amplius.

"Apage non decet, non isto hoc fiet modo."
Cam. Quod si te suis interdixit ædibus,
at vives tamen illi quam fieri potest prope.
Pater hinc meus abest peregre Lucius,
et me custodem hisce reliquit ædibus,
apud me victita quamdiu volueris.
Ero. At nusquam vivo, nisi hic, Camille, vivo.
Panta. Quid tu hoc, here, iam serio doles?
an nullibi præterquam in Alphonsi ædibus vivitur?
quid si sole, aere, aqua, igne, patria
interdiceret tibi, quid tum faceres?
Ero. Mallem hæc omnia. iam carebo patria,
extra has ædes vbicunque demum vixero.
Panta. Siccine operam das philosophiæ?
sit ergo tibi patria, vbicunque est bene.
Ero. Ergo mihi nulla erit, cui vbique erit male.
Panta. At quomodo extra has ædes aere
carebis, quo sine nequis vivere?
Ero. Anima non animat, nisi vbi amat, Pantaleo.
Panta. Vt suam herus docte defendit mollitiem!
Ero. Itane tandem? verbum si addideris—
Panta. Hem illoc verbo esse me servum scio,
sed quid Camillus cogitabundus constitit?
Cam. Nequeo mirari satis, cur hoc Alphonsus fecerit,
nisi vt tenaci est et duro ingenio,
locare Juliam cupit Pantomago medico,
cui præter opes a patre relictas suo,
doctrinæ ne mica est, nec adeo ingenij.
Ero. Rem tenes ipsam, sic est vt narras.
Cam. Sic mecum Alphonsum nuper locutum memini.
Nostin' inquit Pantomagum medicum?
imo Empiricum (inquam), nemo melius.
hem (inquit) cur hunc Empiricum nominas?

annon doctus satis? nemo (inquam) se iudice doctior.
iam ego tibi, Alphonse, nuntio,
ne primis hunc labris gustasse literas.
At ego (inquit) de corporis humani fabrica,
præclare sermocinantem eum sæpe audivi,
nec credo quod dicis. ego si ægrotavero,
me illi credam præ cunctis Patavij.
sed non hoc quæro, perveniam quo volo.
indoctum esse dicis. dico. at opulentus est,
non nego. et meam vnice amat Juliam.
vtinam hæc illum vicissim amaret stolida,
tum stolida stolidum invicem (inquam) diligerent.
hoc vbi dico iratus abijt illico.

Ero. Tu vero obsecro adiuta, Camille,
quo mihi cum illa loquendi fiat copia.

Cam. Inveni viam, fiet, ne metuas.

Ero. Fiet, respondes? respiro, cedo manum.

Cam. En spondeo.

Ero. et ego me vitam tibi debere respondeo.
sed quando aut quo fiet hoc modo?

Cam. Vel mox, atque audi porro ordinem.
hodie senex dat natalitia,
cui gratificatum aliquot ire decrevimus,
vt personati ex more ducamus choreas.
Hos inter tute accedas, Erophile,
præterquam vni mihi incognitus reliquis,
ego familiarem illis te dicam meum.
cætera nemo est, qui velit requirere.

Ero. O Camille mi, nolo te coram in os laudare, [largiter,
sed nunquam quicquam in laudem tuam loquar tam
quin tua id omne superet amicitia.

Cam. Me in opera præstanda segnem esse vetus vetat
amicitia. aut hic aut alibi ero, vt me voles.

Ero. Facis ecastor vt soles.
Cam. iam, si videbitur, in forum
properemus, vt parentur quibus opus est.
Ero. Censeo.

ACTUS 2. SCENA 1ª.

Sannio solus.

Dij immortales in qua ætate vivimus!
quanta est cum coquis rixandi molestia!
disperdunt, perdunt, profundunt pecunias,
ita sumptum sibi modis accersunt omnibus.
Magrinus me intus vt volebat fallere!
cuius cum herus resciscet astutiam,
eum quibus dignus est modis accipiet.
Tum vero me modo sic lusit lepide.
quia mihi profusam barbam natura benignior dedit,
barbatam me capram videri dixit sibi.
Sed et aliud est, quod me habet male,
Julia nostra, vt procax est et maledica,
quibus me modo accepit contumelijs,
quod Pantomagum præponerem Erophilo!
Sed mea iam agam negotia.
hem quid hoc? non placet expensarum ratio,
pistoribus, lanijs, coquis, piscatoribus,
ingens concredita summa pecuniæ.
at retuli opinor in codicem omnia,
conveniet numerus quantum cuique dederim.
Sed estne hic Pantomagus medicus,
qui ad nos hodie conviva venit? [*Intrat Pantom.*
is est, ibo intro vt curentur omnia.

ACTUS 2. SCENA 2ª.

Pantomagus. Gothrio.

Panto. Jam prope ad Alphonsi ædes accedimus,
quo ego ad coenam vocatus conviva venio.
vide vt te delicate geras, Gothrio.
Got. O tametsi nullus moneas.
Panto. Tum si vt soleo historiam occepero,
vbi fervere me oratione videris,
verbis fac meis vultus respondeat tuus.
Got. teneo.
Panto. Præsto præterea te esse semper volo,
vt si vspiam nutem vel nictem tibi,
tu statim advoles, vt te omnes obsequentem videant.
Got. Id quoque teneo.
Panto. postremo volo, vt ex meo nutu pendeas.
Got. Hem pendeam? illud vnum hercle non teneo.
tu pende solus, non placet omen mihi.
Panto. Dij immortales, eruditio vt ingenium acuit!
verbum hoc tibi forte videtur insolens.
Got. Insolentissimum. nam nimis elatos reddit homines.
Panto. Verborum proprietates non novisti, stolide?
vsitata est loquendi formula Hippocrati.
vt mecum sis animo et corpore volo. [telligo.
Got. Ergo vt tecum animo et corpore pendeam postulas. in-
Panto. O hominem simplicem præ nobis eruditis!
Jam ego tecum planius loquar, Gothrio,
nec vtar deinceps verborum elegantijs.
Got. Obsecro hercle, here, vt facias,
non amo has nodosas elegantias.
Panto. Te sedulo volo mihi navare operam.
Intelligis?
Got. intelligo. fiet, here.

hoc enim in me sæpe iam experior,
siquid tu nolis, id me nolle etiam,
tu siquid velis, id me sponte cupere.
nescio quomodo nostra conspirant studia,
natura me credo tibi parentem genuit.
Panto. Quid ais, mastigia? te mihi natura parentem genuit?
Got. Certe.
Panto. qui patre natus sum Alcimarcho
splendido et nobili?
Got. Non ego parens tuus sed parens tibi sum.
Panto. Pater ergo an mater es mihi?
Got. Neuter equidem, sed parens tibi.
Panto. Pol ego te, asine, stimulis fodiam, si sic rudis mihi.
Got. Quin me naturam dico genuisse parentem tibi.
Panto. Pergin, pessime?
Got. imperio parentem et dicto audientem.
An oblitus tam cito, modo quod dixeras mihi,
"verborum proprietates non novisti, stolide?"
Nam quid mirum si ego stultus hæream,
cum vel te verborum lateant elegantiæ?
Panto. Per deos vt evasit! cave luseris.
Got. Ego te ludam? euge verisimile.
Panto. Quin dic bona fide, hoccine volebas prius?
Got. Ipsum hoc profecto, nimis iracunde.
Panto. Non hercle deprehendi, non quod acumen defuit,
sed quod ita me iracundia occæcaverat.
Got. At pensitare singula sapientem decet.
Panto. Non equidem possum, ita me natura ferocem genuit.
quin vbi incalui, vt ego fulgurare et tonare videor!
Got. Obsecro satis est, non ego hæc ferre possum verborum
Panto. Quin ita soleo. [fulmina.
Got. at sensi sæpe cum meo magno malo.
magna naturæ vis est, ei ægre obsistitur.

Panto. Sed iam hoc agamus, Gothrio, num comptus tibi
satis videor et nitidus?
nunquid ornatum hunc placiturum putas Juliæ?
Got. Virtute formæ id accidit tuæ,
te vt deceat quodcunque habeas.
Panto. Quid autem incessus? qualis videtur?
Got. Hem regius.
Panto. nolo te assentari mihi.
Got. Quasi vero soleam. sed vtrum mavis
vituperari vero, an falso laudarier?
Panto. Facilis est responsio, falso laudarier malo.
Got. Credo. sed ego neutrum facio,
nec tibi falsam laudem affingo,
nec veram detraho, quam non habes.
Panto. Benefacis. contemplare vt me deceat pileus.
Got. Ecastor, here, nihil est supra.
Panto. Verum. nihil est supra pileum. sed dic vt deceat.
Got. Ita te Julia amet vt optime.
sic enim fiet, vt te nihil diligat,
nihil enim quenquam decet minus.
Panto. Quid cætera?
Got. plus quam vulgaria.
capillus, vultus, vox, vestitus, gestus,
tota denique habitudo corporis,
hominem sacratum Veneri indicat.
Panto. Est (dijs gratia) vt nunquam vspiam in vita fuerim,
quin me omnes amarent plurimum.
Hic equidem in magno honore me esse fateor,
sed apud nationes si forem exteras,
Gallos, Germanos, at Britannos potissimum,
vt me omnes publice colerent!
Nam præterquam quod formæ dignitas mihi addit [gratiam,
non tritam teneo medicinæ viam,

Hippocratem non curo, Galenum negligo,
sed nec mihi placet Paracelsus admodum.
novam ego Cabalisticam artis inveni viam.
Quot me censes morbidos hic prope Patavium
vnico Burcottico curasse pharmaco?

Got. Audivi. numerum non probe teneo,
novem Patavij, vndecim Venetijs,
Anchonæ quatuor, septemdecim Florentiæ,
vt alios alibi infinitos prætercam.
Stilum et tabellas non habeo, sic memini tamen.
Sed ne te putes parvo hic in honore esse,
iam ego dicam, quod tu gaudeas, et ego nunquam audiverim.
Audistin', here, quid passim te vulgo vocent?
pol medicinæ deum.

Panto. audivi sæpius.

Got. Tum mulieres inprimis, vt te sequor,
adeunt, vocant, prehendunt, retinent,
hiccine (inquiunt) Apollo medicinæ deus?
imo (inquam) eius filius Aesculapius.
o illam beatam (inquiunt) quam iste amplectitur.

Panto. Vtinam beatam reddere possem Juliam.

Got. Heus, here, ipsa egreditur, tua inquam Julia.
compone vultum, curentur item cætera,
nimis delicata est ne tibi bene velit,
nam reliquæ òmnes mulieres amant te.

Panto. Rectene omnia?

Got. optime.

Panto. Bene est: hem quid hoc? per nares decurrit sanguis.
o magnam amoris vim. Omen est, dij vortant bene.

ACTUS 2. SCENA 3a.

Julia. Amerina. Pantomagus. Gothrio. Fredericus. Leonardus.

Ame. Quid illud est, hera, quod tibi tantopere succensuit pater?
nunquam ego illum ita commotum memini,
quin sic exarsit iracundia, vt minaretur quoque mihi.
Jul. Aedipol si mihi debetur fides, nihil est,
nisi quod hoc ipso in loco
colloquentem me vidit cum Erophilo.
Ame. Paululum id quidem est, sed te æquum est, hera,
cavere sedulo, ne quicquam facias,
quod patri non probabitur tuo.
Jul. Istoc vt faciam, pietas me satis monet.
Panto. Quid illam cesso adire et salutare?
Got. Quod tibi fælix faustumque sit, adeas.
Panto. Sequere me. mane, meditari prius quiddam volo.
totus amore ardeo, postquam hanc aspicio.
Got. En aquam quæ te restinguat, bono animo es.
sed vis potare, here? [*Intrat Fred.*
Panto. cur id me rogas, pessime?
mene putas primo congressu deficere?
Got. Si volueris, en cadum vini tibi.
Panto. Incommode hercle, imo vero infæliciter,
nam meditationem meam hic perturbat stolidus.
Fre. Habesne, Leonarde, illas delitias,
quas mihi magna conquisivi cura hodie?
Leo. En tibi, here, salvas omnes.
Fre. Has ego volo dono dare Juliæ.
Leo. bene facis.
Got. Tu prior eam adeas, ne hic te prævortat.
Panto. Ego id ante cogitabam.

Jul. Quis ille est quem videmus prope?
estne obsecro Pantomagus medicus? is est, ad nos venit.
Duram mihi necessitatem imponit pater,
vt eius mihi semper ferendæ sunt ineptiæ,
cui adversari palam non audeo.
Panto. Salveto multum, Amerina.
Got. quid fecisti?
Panto. Scio quid facio, notato quæ sequuntur.
At tu plurimum, Julia, tibi salutes Venus,
Diana, Pallas, et tres mittunt gratiæ.
Animadvertisti illud?
Got. quam magnifice!
non Paris credo venustius Helenam.
Jul. Quas mihi salutes das, eas reddo tibi.
Got. Salutes illi suas reddit, eas nihili æstimat pessima.
Fre. Videone Juliam? tolle dona et sequere me.
Jul. Fredericus etiam vna adest,
o amatorum par pulcherrimum.
Panto. Haec illum ludit, Gothrio, amatorem pulcherrimum
Got. Pol recte dixti, nihil est eo deformius. [vocat.
Leo. Aggredere illam audacter, fortuna favet fortibus.
Fre. Ibo.
Panto. tu ne absis longius,
ne vllam hic insanus turbam excitet.
Got. Quid meticulosus es? apage nemo est omnium.
Fre. Vt tecum est nunc, myn mall?
Panto. Semper hic asinus hoc habet principium, "quomodo
Vitiosa sunt hæc communia exordia, [vales?"
ego illam alio spero aggrediar modo.
O quam mollis et succi plena manus,
multa in hac non negligenda video.
Got. Quænam, here, obsecro?
Panto. Linea Saturni collum designat eburni.

Got. Profecto verissimum.
Panto. Hoc signum in στηθος bonum denuntiat ηθος.
Got. Ηθος. quid hoc ?
Panto. Quid hoc ηθος ? græcum verbum est in latinam linguam distillatum,
significans nuptias vel thoros coniugales.
Mercurius clamat quod te doctissimus amat.
Got. Quam mira vaticinatur !
Panto. Et Venus docebit, quod te tandem illa habebit.
Got. Quam poetice ! vnde, here, ista ?
Panto. Sunt Ptolomæi quædam Sapphica carmina.
Got. Eratne poeta ?
Panto. admirandus vt videtur.
Leo. Quid tun' illum, here, sic garrire pateris ?
loquacem illam illi linguam comprime.
Fre. Loquatur vt lubet. mox ego illam adeo,
interim hic ambulabo, vt stomachum in cœnam acuam.
Panto. Satin vsque valuisti ?
Jul. Vt potui et vides.
Panto. Vt video, tum tu semper valuisti pulchre.
Jul. Quid ita obsecro ?
Panto. quia te pulchram video.
Got. Ah facete.
Jul. Non cupio laudari.
Panto. Credo. quid nunc restat, Gothrio ?
Got. Age nescio quid, dic modo aliquid, quota sit hora roga.
Panto. Quotam nunc horam censes nunc esse, Julia ?
nam ego ad vos ad cœnam venio.
Jul. Intelligo.
Ame. Eamus ergo intro, Pantomage, ibi tibi erit melius.
Panto. Imo hic mihi est optime.
Jul. Non hæc prædixi, Amerina, futura tibi ?
Panto. Nimis mihi tristis videris esse, Julia,
sanitati corporis mæstus animus officit.

Jul. Quid tibi videor, Pantomage, nescio,
tristior equidem non sum quam soleo.
Panto. Ne sis, nam sanitati corporis mæstus animus officit,
id adeo possum septem argumentis ostendere,
quæ brevitatis causa prætermittam omnia.
Fre. Jam tandem da mihi loquendi vicissitudinem,
hercule pace quod fiat tua,
vt liceat convenire hanc, et dare quæ volumus.
Got. Aequum postulat, here, da illi veniam. [poterit.
Panto. Non metuo ne mihi amorem præripiat, agat quid
Fre. Hem ista tibi, min' Julia, amoris in te mei indicia.
Leo. Bene est, here. exorsus es pulchre.
Panto. Hæc sunt dona triobularia.
Got. Imo quadrantularia.
Jul. Ad quid conducunt, Frederice?
Fre. Ad quid conducunt?
vide imperitiam fœminæ. ad gustandum potum.
Jul. At istæc non amo.
Fre. Tum tu bona non amas ædipol.
Jul. Tamen non recuso et tibi habeo gratiam.
en illa accipe, Amerina.
Fre. Imo servus gestabit meus.
Panto. Non possum pati tam incomptum asinum cum tam bella
in quo nihil est acuminis, ne tantillum ingenij. [virgine
Leo. Audin', here, quæ loquatur medicus?
incomptum te esse dicit et stupidum.
Fre. Quid ego me incomptum esse curo?
non vestem, sed vestis fartum amant mulieres.
Leo. Sed quoniam ingenio gloriatur suo,
dabis mihi veniam, vt quædam illi proponam ænigmata.
Fre. Dabo.
Leo. et tu item, Julia.
Jul. Me lubente feceris.

Panto. Jam eamus intro, Julia.
Leo. Imo mane obsecro. hæc animi sui causa
quædam vult proponi ænigmata.
Panto. Aenigmata? Deus bone, placet.
Leo. Esne medicus?
Panto. Sum vt ingenue fatear.
Got. Imo sane εμπειρικος, ἐμπειρικότατος,
artis præclaræ dedecus et infamia.
Leo. Age me aspice, ægroto et valeo,
iam dic quem morbum habeo.
Panto. Potest aliquis ægrotare et valere facillime.
Leo. Quomodo?
Panto. Diversis temporibus,
sed ego scio quid est, est cholica passio.
Nam cum nervi optici—
Leo. quo nunc abis?
Panto. Ego redibo cum tuo dedecore.
Fre. Ausculta, Julia, meus nebulo habet ingenium.
Leo. Jam errasti, Pantomage, iterum conijcito.
Aegroto et valeo, dic quem morbum habeo.
Panto. facilis est solutio, morbum habes pedicularem,
habes quod meruisti. iam me ludat qui voluerit.
Jul. Aedipol illi respondisti probe.
Panto. Si tibi quicquam placeo, mihi placeo maxime.
Got. Here, da mihi paululum veniæ.
Panto. Dabitur.
Got. Hem solutor ænigmatum, [profundo,
quid est quod fremit in mundo, quod deprimit alta
quod mala rimatur, quod cuspide cuncta minatur?
Leo. Ego scio, auscultate, est herilis gladius.
Fre. Quam acute!
Got. ah, Leonarde, domini similis es,
vterque bardus est [tuque et] herus ipse tuus.

Leo. Meus scilicet.
Got. tuus videlicet.
Fre fremit in mundo, de deprimit alta profundo,
Ri mala rimatur, cus cuspide cuncta minatur.
Hoc adeo novum est, ego hoc inveni primus,
victus est, labascit, tum tua ridet Julia.
Jul. Jam tempus est nos introire, Pantomage.
ibi a cœna proponentur cætera.
Panto. Vbi tibi videbitur, tu præito, nos sequemur.
Fre. Ego me viæ tibi dabo ducem. [*Camillus intrat.*
Panto. Tum ego huic me dabo comitem.
Got. Et ego te sequar, vt vmbra asinum.

ACTUS 2. SCENA 4.

Camillus. Baiuli. Amerina.

Cam. Hij iam intro se ad cœnam recipiunt,
vbi nos illos statim vt spero videbimus,
nisi hoc negotium me remoratur nimis.
Nam postquam ad forum venio,
accepi a patre meo literas,
me merces quasdam accepturum esse hodie.
Fabritium qui advexit, apud forum conveni modo,
qui mihi dixit se præcepisse servulis,
vt eas domum ad me adducerent.
atque percommode eccum video
quosdam huc advenire baiulos.
dij dent vt sint quos cupio.
Nam Erophilum, si diu maneo, multum fefellero,
quem scio sollicitum esse, dum ego redeo. Vos vnde [estis ?
Bai. A navi Fabritij.
Cam. ij sunt. quo tenditis ?
Bai. Ad Camillum Lucij filium.

Cam. Bene est, ad me itis, eccum paternas literas,
quas mihi apud forum modo dedit Fabritius.
En item eius domum.
Bai. recte conveniunt omnia.
nos ad navem redimus, nisi quid nos velis.
Cam. Nihil, bene valete.
Bai. Et tu.
Cam. Nunc Congruo atque Storax exite, et hoc intus portate.
Atque nimis arctus est ostij introitus,
et ego diutius hic commorari nequeo,
aperite cistam, et merces intro auferte, [*Amerina intrat.*
hic cistam ad ianuam paulisper relinquite,
sed properate. Amerinam eccum video,
cum illa nostrum communicabo consilium. [hominem,
Ame. Dij immortales, lepidiorem Pantomago nunquam vidi
cupit esse ridiculus, et bene procedit.
Cam. Vt tecum est, Amerina? vt nostra valet Julia?
Ame. Mecum vt vides, cum Julia vero male,
propterea quod illi carendum est Erophilo.
Cam. Atqui eam solare, dic esse visuram brevi.
Ame. At quando obsecro?
Cam. rimarum plenas
mulieres esse dicunt.
Ame. sed falso tamen.
Cam. Atqui viris rimosiores, non negabis credo.
Ame. Mitte iocari, et narra obsecro, quod rogo,
quando Erophilum visura sit Julia.
Cam. Hac nocte.
Ame. at quomodo?
Cam. Percontatricem fugito, sed dicam tamen,
personatus ingreditur cum ijs, qui ducunt choreas,
eritque choragus. Ergo quem primum viderit,
moneas, vt illi sese adiungat comitem,

ego ad illum iam propero. sed digito labellum.
scis quid volo.
Ame. memorem mones.

ACTUS 2. SCENA 5.

Amerina. Leonardus.

Ame. Omnibus quod aiunt lætor lætitijs,
quod conveniet hera hac nocte Erophilum,
cuius amore sese misera macerat,
nec audet tamen displicere patri.
iam confectam cupio cœnam, vt heræ nuntiem,
quantum nunc illi apportem boni.
Leo. Hem, Amerina, meum delicatulum corculum,
mea agnella, meus passerculus,
vbi lates, vt te nuspiam possum conspicere?
Hilariorem mehercule cœnam nunquam vidi,
Pantomagum omnes rident, ita facetus est.
Ame. Ecastor mihi elegantem narras virum,
sed vt se intus gerit narra obsecro.
Leo. Vbi primum ædes istas ingreditur,
Alphonsum more amplectitur patrio,
et se eius pedes velle osculari dixerat.
Respondet ex convivis alter Horatius,
laboriosum esse id illi nimis,
sed esse quendam intermedium locum,
quem osculari posset multo facilius.
Vbi omnes convivæ accubuissent simul,
Alphonsus supremam mensæ partem occupat,
Pantomagus intermediam, infimam Julia,
vnaque assidebat frater Scævola.
Tum Alphonsum versus oculum pileo tegit,
interim altero furtim aspectat Juliam,

cui præbibit, et altum suspirat illico:
quod solus deprehendens primum Scævola,
et nutans illis, qui assidebant proxime,
palam ridere cœpit. Pantomagus erubescere,
et rogitare cur id faceret.
Respondit sibi in mentem venire Scævola,
vt ille morbum mihi narrasset meum.
Hic Pantomagus triumphare, et fabulam occipere,
et rem omnem narrare, illi risu prope emori.
post id factus est cicada loquacior,
quod illis putaret placuisse fabulam.
Tum autem meum herum appotum puto probe,
ita frequens plenos absorbet cyathos,
qui potat, quasi pugnandum esset pro Ilio,
nemo enim illo melior bellator cantharo.
Nam me quoque vel hic natum Italiæ,
quod cum eo aliquandiu versatus fuerim,
ad mores fere redegit Teutonicos. [*Intrant personati.*
Sed qui sunt, quos in vltima platea video?
suntne illi quos intus expectant?
Ibo intro vt illos adventitare nuntiem.

Ame. Hij sunt quos affuturos Camillus mihi dixerat,
qui si verum memorat, primus est Erophilus.
introibo, vt hæc Juliæ nuntiem.

ACTUS 3. SCENA 1[a].

Gothrio. Leonardus.

Got. Nunquam ædipol cœnavi vberius,
nunquam ecastor potavi largius,
nunquam mehercule acceptus sum hilarius,
nusquam profecto victitarem libentius.
Servuli intus miseri, quocunque me recipio,

occurrunt læti, salutant, adventum gratulantur.
Alius, "salveto, suavissime Gothrio."
Alius, "vt tecum est, noster Gothrio?"
Alius, "en tibi cyathum vini, Gothrio."
Tum saltatores intus quos præbent iocos!
alius sic pedes circumplicat,
alius sic sese in gyrum torquet,
tum post singulas confectas choreas
clam secum in aure susurrant aliquid.
Sed ille inprimis, qui primus incedit,
loquendi cum Julia nunquam finem facit.

Leo. Servum Pantomagi Gothrionem video,
nebulonem hunc aliquantulum lubet ludere,
quasi boni quid evenerit loquar magnifice.
Dij immortales, cui homini vno die
dedistis plus qui meruerit minus?
quot me lætitijs iste oneravit dies!
laude, lucro, ludo, ferijs,
pompa, potationibus, saturitate, gaudio!
iam vel amico prodesse possum vel inimicum perdere.

Got. Euge basilice. regem hunc esse oportuit.

Leo. Proin omnes admonitos volo, vt abscedant,
discedant, recedant, concedant de via.
Nam meus est pugnus sagitta,
tormentum cubitus, caput aries, pes equus indomitus.

Got. Gestio hunc equum agitare.
Itane ferocem hordeum reddidit? holla c.
Hem quid? tune eras, Leonarde?
ignosce obsecro, equum te esse credidi.

Leo. Hem parasitorum decus, tune hic eras?
sed quis inde egreditur? ignosce obsecro,
asinum te esse credidi.

Got. At pol ego te hodie si cepero,

asinus vt sum rursus equi dorsum premam.
Leo. Gratia gratiam parit, quod grato fit non perit.
iam vero, Gothrio, quia me prior provocas,
obsecro mecum vt redeas in gratiam.
Got. Age, Leonarde, quia me prior rogas,
æquumque adeo postulas, cedo actutum manum.
Leo. Hem manum? non placet conditio,
cedo mihi fidem.
Got. nullam habeo.
tandem quod virum vere magnanimum decet,
quam vlcisci non possum mitto iniuriam. [*Intrat Fred.*
Sed quis hic est qui ab Alphonso egreditur?
Leo. Id tute videris. ego iam satis sapio.

ACTUS 3. SCENA 2ª.

Fredericus. Leonardus. Gothrio.

Fre. Wanner sal ick habben min ghelt van
min liuer hart?
Leo. tu illum adito solus, ne me videat.
Got. Vt tecum est nunc, min liever hart?
Leo. Vocato obsecro, Gothrio, tibicinem.
Got. Potesne, Frederice, saltare ad tybiam?
Fre. Maxime, maxime.
Got. Heus, tibicen, exi ocyus.
potesne inflare heautontimoreumenon?
Leo. Age, asine, sona quod lubet.
Fre. Itane? ich sal te hebben.
iam mihi caput et oculi dolent,
heus quo ruit mundus?
hui torquetur in circulum. hem quid video?
Leo. Quid vides obsecro?
Fre. Oh deos deasque potantes in convivio.

ecce vt Mars præbibit Veneri, id Vulcano non placet,
vide vt frontem contrahit.
Got. Dæmones hunc, non deos, vidisse autumo.
sed nunquid hic cubabis, Frederice?
Fre. Quid ad te? si libitum est volo.
Got. Vide vt procumbit humi bos, surge bellua.
Fre. Da mihi paulisper veniam, etiam hic volo quiescere.
Leo. Sine quiescat vsque in crastinum. [*Exeunt personati.*
Sed quis hic sonitus? personati exeunt.
ego me hinc subducam callide.
Got. Quid? Leonardus quonam aufugit obsecro?
heri hunc credo pudebat sui.

ACTUS 3. SCENA 3ª.

Pantomagus. Gothrio. Fredericus.
Leonardus.

Panto. Nunc est, vbi et quid possim ostendam, Gothrio,
et mihi sempiterne Alphonsum devinciam.
quod si facio, vt me facturum scio,
aditus mihi facilis patebit ad Juliam.
Got. Quæ, here, orta tam subita occasio,
vt tu hic artem ostendas tuam?
Panto. Alphonsum nuper vetus morbus corripuit,
iam vt solet, graviter laborat calculo,
et compendiarium quo reperiat remedium,
me persuadente sese secari cupit.
Got. Secari? at dolorem qui ferre poterit?
Panto. Ego illum in altum somnum conijciam.
proin tu aquam mihi affer soporiferam,
illam inquam confectam ex opio,
in pharmacoterio repositam invenies
in fenestra a dextris. atque audin? propera.

Got. Jam hic ero, cum illic me esse senties.
Panto. Jocum res non postulat. serio propera.
Fre. Ita ita propera.
Panto. hem quis ad aures sonus
advolat? nullus hic prope est. iam te, bellua,
irretitum habeo, aliquid feres.
Fre. Heus, Leonarde. extingue lumina,
hæc meam mihi quietem impediunt.
Leo. Leonardum quis vocat? Frederice, quid agitur?
Panto. Hem profecto Fredericus est.
Fre. Cras curabitur.
Panto. quidnam obsecro?
Fre. Vt medicum vlciscar probe.
Leo. Quid tu? tu herum veneno sustulisti, pessime?
Panto. Tu illum tolle si voles, ego hunc non sustuli,
et vivit adeo. num aegrotas, bone vir?
Fre. Cedo mihi matulam. quid stas, asine?
Panto. Matulam? quid opus est?
Fre. Quin das inquam matulam? iam ego credo lectum [comminxero.
Panto. Hic homo profecto totus madet vino.
Leo. Vino? monstrum hominis, apage. quasi sic soleat.
Got. Nunquid tibi Pegasus, here, non videor,
qui ad te tam cito advolaverim?
Panto. Cedo aquam. sed quid id est quod exit Amerina?

ACTUS 3. SCENA 4[a].

Fredericus. Leonardus. Amerina.
Pantomagus. Gothrio.

Ame. Orat te multum herus, Pantomage,
vt nisi molestum sit, cras ad eum redeas.
modo dormire cœpit suaviter,

vultque adeo si potest hac nocte quiescere.
Panto. Bene est, Amerina, eum dormire gaudeo,
ergo ad eum cras mane redeo.
interim tu hanc aquam asserva, qua tum opus erit.
Fre. Ego te probe audio, ne ad me cras redeas.
Ame. Obsecro quid noster hic agit Fredericus?
Panto. Vt fungus madet vino, turpissimam vide belluam,
et quæ vidisti mea causa narrato Juliæ.
Leo. Visne, here, eamus hinc domum?
Got. O pulchellum puerum, iam infans ire occipit.
Leo. Quis te iamdiu morbus, here, tenuit?
Fre. Κακοστομαχος sum, tum vertigo caput tenet.
Leo. Imo te credo morbus comitialis corripuit,
quibus capras dicunt plerunque obnoxias,
ita repente paulo concidisti prius.
Sed ego tibi medicabor optime.
ito hinc recta domum, quiesce moderate,
caveto a salsis cibis et a potu nimio,
convalesces cito. probatum est. quid ais?
Panto. Quid ego tibi multa dicam? asinus auriculas movet.
Got. Tetigisti hominem. iugulasti prope.
Panto. Nunc tempus est nos hinc abire. Gothrio, quo nunc is?
Got. tædam hinc affero et chlamidem.
Panto. Tum tu telum aliquod roga mutuo,
quo nos si opus sit, defendamus in via,
nam tam sero ambulare periculum est,
ei præsertim qui aufugere non didicit.
Got. At prope sunt ædes.
Panto. quid tum? qui timet sapit,
mores ego hominum expertus sum satis,
nolo me cuiquam inermem obijcere.
Ame. Ecastor, Pantomage, prudenter facis,
sero sapit, qui post vulnus sumit clypeum,

præuidere et providere sapientem decet.
Panto. Edoctus sæpe metuere didici.
sed quid ille eduxit?
Got. gladium Scævolæ.
Panto. O quam te ego iunior charum habui!
Ame. Itane, Pantomage? telum tam perite versas?
Panto. Nihil est præut possem, cum iuvenis adhuc essem.
Ame. Mihi pol iuvenis videris et vultu et robore.
Got. Et mihi quoque fortis tergo non pectore.
Panto. Omnes defensionis modos, Amerina, noveram,
et cæsim et punctim ferire didici.
Ame. Satis est, Pantomage, iam tuas vires video.
Panto. Ah, Amerina, et hij iam mortui sunt.
Ame. Quid mortui?
Panto. provt fuerunt, mea delicatula.
Got. Pol videtis quam nihil possit herus.
Panto. Nunc hercule obsecro postquam videas qui siem,
vt meam causam agas apud Juliam.
Ame. Spondeo me collaudaturam te secundum virtutes tuas.
Panto. Bene facis, Amerina, referetur tibi a me gratia.
quid Julia? nunquid adhuc cubitum abijt?
Ame. Jmo intus adhuc sedet cum Scævola.
Panto. Saluta igitur eam meo nomine,
et dic me osculari locum vbi sedeat.
Got. Unum obsecro adde mea gratia.
Panto. quid illud, Gothrio?
Got. et partem item eam, qua cum sedeat.
Panto. Itane tandem, verberea statua?
adesdum.
Got. Non hercule nisi ignoveris.
Panto. Pol ni illam amarem vnice,
nunquam ego hoc tibi scelus ignoscerem.
iam vero eius causa fero æquius.

bene vale, Amerina, atque memineris mei.
Ame. Et tu, Pantomage, et memineris heræ.
Panto. meminero.
Ame. Hac nocte se venturum ad heram promisit Erophilus,
quem Julia expectat sollicite, atque eccum Pantaleonem.

ACTUS 3. SCENA 5ª.

Pantaleo. Amerina.

Panta. Satin' tuta omnia? nullusne insidijs locus?
speculatum huc herus me præmisit meus.
Atque eccum Amerinam. vt se res habent nostræ?
Ame. Bene, Pantaleo, atque vt cupio maxime, [cubat,
Alphonsus ægrotat, atque in remotis ædium partibus
noster autem Cerberus lassus stertit Sannio,
coqui quiescunt, ego custos relicta sum ædibus.
Jam introibo. herus tuus cum advenerit
hanc iube fenestram pultare placide,
id erit signum vt intromittatur illico.
Panta. Fæliciter omnia. sed quam hic gestas aquam?
Ame. Nescio. eam mihi servandam Pantomagus dedit.
vale, Pantaleo.
Panta. et tu, Amerina. sed audin?
ne obsecro hac nocte somnies.
Ame. nihil id quidem est.
Nunquid nil postulas amplius? nimis hic diu maneo,
id metuo ne miretur Scævola.
Panta. Bene res successit. ecce concurrunt omnia,
Alphonsus ægrotat, dormit Sannio,
Amerina foribus relicta ianitrix.
Cui dij sunt propitij, ei non esse iratos puto.

ACTUS 3. SCENA 6ª.

Erophilus. Pantaleo. Amerina.

Ero. Ecquis hic est? nunquid explorata omnia?
Panta. Here, infæliciter. nam si paulo venisses prius,
Amerinam reperisses hic ante fores,
sed tamen dij te servatum volunt.
Ero. Quid ita, Pantaleo?
Panta. Alphonsus ægrotat,
Sannio quiescit suaviter, Amerina custos relicta est
et te hanc iubet fenestram pultare placide. [foribus,
Ero. Nescio quis invadit animum repente metus.
discede timor, degeneres animos arguis.
sed quid autem? Juliæ non tibi times.
perge timere. arguit amorem metus.
Nam in me inimicum quicunque facit impetum,
cominus aut eminus vi victus cadet.
ergo quid metuam? fortes fortuna adiuvat.
Fenestram hanc quam iussit, feriam leviter,
vos, dij deæque, sitis auxilio mihi.
Sed quem divinum audio, Pantaleo, sonum?
Ipsa est, deæ vocem agnosco meæ,
mortalem fæminam vox ista non sonat.
Jam pergam quod præcepit exequi.
sed eccum Julia est, omen placet.
Panta. Eccum, here, Amerina fores aperit.
Ame. Ite intro caute, ne quis exaudiat cavete.

ACTUS 4. SCENA 1.

Julia. Pantaleo. Amerina.

Jul. Si vnquam, Dij, mortalium auditis preces,
et mites aures pijs præbetis vocibus,

concedite miseræ et miserandæ fæminæ,
vt vitam liceat invisam nimis rumpere.
Jaculare flammas vindices, summe pater,
in me, me inquam nefandi causam mali,
me me petatis. quam suave miseris mori!
O dulce quondam animæ dimidium meæ,
quis te mihi casus infaustus abstulit?
quid meruisti cur sic perires subito?
Vos vos appello, diræ authores necis,
rationem mihi erepti reddite Erophili.
Erophile, quid iaces? quid meas querelas negligis,
nec me vt soles dulci solaris voce?
Sed abijt ille heu, eheu, abijt.
Ame. Quid frustra deos, hera, querelis oneras
nec te solaris? non redeunt præterita,
ad quemque finem primus est velle gradus,
patiendo decet omnem fortunam vincere.
Jul. Amerina, tace, non fert solamen dolor.
Ame. Silere nunc, hera, tua voluntas iubet,
e contra me cogit loqui fides.
quod non prodesse quicquam, obesse potest,
quis sanus velit? quid si nos quisquam
dum per plateas transeat, forte videat,
nos illico cædis reas arguet,
nec violatæ vitabimus famam pudicitiæ.
hæc dictu gravia sunt, perpessu aspera,
impendent tamen, ni tute tibi caveas.
Jul. Tu ergo, Amerina, quicquid lubebit facito.
Ame. Si meum, hera, consilium probes,
ego te omni liberabo dedecore,
postea dolorem sensim minuet dies.
Jul. Parebo tibi. sed dic quo tandem modo?
Ame. Erophilus, hera, adhuc cum viveret,

corpore strenuus animoque ferox fuit,
nec vllam pati didicerat iniuriam.
ego illum multis confodiam vulneribus,
vt eum pugnando omnes occisum putent.

Jul. Amerina, quanquam hoc consilium vtile,
non placet tamen, nec adeo ferre valeo
formosum corpus deformari vulneribus.

Ame. sed faciundum est, hera. quid mortuo nocent vulnera?
nunquam te tuto alioquin expedies.

Jul. Quid actura, Amerina? non placet istoc mihi.
adeone fera istuc vt facere queas?

Ame. Quid igitur restat? quin cistam ecce vacuam,
quæ ante ædes commode astat Lucij.
in hanc imponendum illum, hera, censeo.

Panta. Heu, here, quis te casus iniquus sustulit?

Jul. Id ædipol nimis stupeo, Pantaleo,
nec adeo quicquam suspicari queo,
nisi fascinatus forte perierit.
Quum in conclave ingressus est modo,
nihil querebatur, et satis equidem valuit,
repente eum defecit spiritus,
et omnes per artus frigidus sudor manat,
mutatus color, vultus, mutata omnia
frigent et rigent, nihil cognovi amplius.

Panta. Me miserum iam, quid facere occipiam?
vicinos invocabo vt rem illis aperiam?
quid proderit? tum ego conscius cædis fiam.
quid te iam fiet, Pantaleo?

Jul. Non possum vlteriorem fidem præstare Erophilo,
te quia illi fidum novi, Pantaleo, diu,
nec iam forte habes quo te conferas,
hoc a me cape, vt ab hero munus tuo,
et mihi vide secretam præstes fidem.

Panta. Vbicunque tandem, Julia, terrarum vixero,
amoris in herum tui et munificentiæ meminero.
Ame. Sed properemus, hera, mora trahit periculum.
Jul. Erophile cordi quondam charissime meo,
cuius amori nullus succedet amor,
paulisper vale, ego te brevi sequar,
sed in longum vale, mora brevis longa mihi,
imo æternum vale, nunquam te rursus videro.
Panta. O infælicem casti amoris exitum!
siccine munerari castos amores decet?
quid me iam par est potissimum facere?
Hic si deprehendar, cædis reus arguar,
nec scio tamen quo herus modo perierit.
Jam ego me confestim conferam Venetias,
ad Ferdinandum senem heri patrem mei.
illi hoc triste apportabo nuntium,
eius mortuum esse filium Erophilum.
At quo modo quo casu nihil referre potero.
Sed quis hic sonus est quem audio
hoc noctis? non placet, gaudeo introijsse Juliam.
ego fugio ad portum hac proxime,
vbi aliquem invenero qui Venetias naviget.

ACTUS 4. SCENA 2.

Bargulus. Clopetarus. Caupo.

Bar. Nunquis hic est?
Clo. nemo est.
Bar. nunquis nos sequitur?
Clo. Nemo homo sequitur.
Bar. pulchre, Clopetare, successit negotium.
Sed nos hæc isto portare modo incommodum est,

tum properato opus est, iam lucescit, nequis nos sequatur
[metuo.
Clo. Eccum, Bargule, cistam, in eam propere conijciamus
o furto parta gustum quam suavem habent! [omnia.
Bar. Suavissimum, modo absit condimentum acre.
Clo. Cistam tollamus et abscedamus cito.
Bar. Jam ad cauponis ædes accessimus, cauponem excitemus,
ponderosam mehercule prædam nacti sumus.
Clo. Caupo, surge, aperi.
Cau. Quis meas tam mane pultat fores?
Bar. Patroni tui, surge inquam et aperi.
Cau. Hem congerrones lepidissimi, num prædam nacti estis?
Bar. Opimam.
Cau. ea alendæ conducit familiæ,
mihi in hac præda pars inerit.
Bar. Et in suspendio item, si quid contigerit.
iam nos, caupo, statim dormitum ibimus,
præda dividetur, vbi vigilabimus.
Cau. Hi sunt qui nostram artem suffulciunt,
nosque his vicissim tradimus operas mutuas.
Hospes si quispiam bene nummatus advolet,
rogito qua via iter faciat, quos habeat comites.
si oportune res nobis ceciderit,
immitto canes hos sagaces venaticos,
qui si eius vestigia invenerint,
eum odore tam persequuntur acriter,
vt nisi præda capta nunquam redeant.
Est adeo in hac civitate quoddam genus hominum
imperiosum, superbum, argutum, sophisticum,
quos vno verbo scholares nominant.
In eorum quenquam si possem incidere,
vt meos in illum catulos immitterem!
Nos enim oppidani, qui Patavium incolimus,

hos cane peius et angue odio persequimur,
at non hoc nobis solis convenit,
hoc ipsum alibi quoque dicunt fieri.
Sed quid ego eos in retia incidere postulo?
passim rixantur et syllogisant de argutijs,
argenti ne scrupum quidem possident.
sed aliquos huc adventitare video,
iam prope elucescit, ibo intro
et expectabo dum illi vigilant. [*Duumvir intrat.*

ACTUS 4. SCENA 3[a].

Duumvir. Gothrio.

Duu. Modo me vicinorum exuscitavit clamor,
fures auditi sunt in Pontani mercatoris ædibus,
eas expilaverunt, mercesque rapuerunt varias,
quas hic in schedula probe notatas gero.
demus operam, vicini, vt eos inveniamus denuo.
hic nos decet mutuas operas tradere,
itidem hoc nobis alij facient, quando opus erit.
Sed en appropinquantem aliquem audio,
maneamus, volumus eius sermonem excipere.
Got. Quam est difficile, Dij boni, negotium
amanti insano inservire domino!
a cæna rediens quot mihi dixit nugas!
tum in somnis hac nocte visus videre Juliam,
et cum illa simul colloquentem Erophilum.
ibi secum in somnijs murmurat,
tandem exclamat, nec me sinit quiescere.
"quæ te," inquam "here, res agitant?"
"quid tecum loqueris? quid amplexaris obsecro?"
"quid porro est, quod oscularis tam suaviter?"
Tum ille, "ah vbi me fuisse credidi?"

"o Gothrio, Gothrio, iam amoris vim sentio,"
"dormiens vigilo, nec possum quiescere."
Ergo huc me misit observatum clanculum,
ne quis internuntius ab Erophilo ad Juliam cursitet.
Duu. Tu quis?
Got. hem tot armati cum inermi vno.
Duu. Mane, est quod te volo.
Got. Sed vos ego nolo.
Duu. Mane inquam.
quis sis mihi expedi.
Got. Idem qui tu.
Duu. Qui istuc?
Got. Homo sum.
Duu. At illud responde. Duumvir ego sum.
Got. At ego triumvir.
Duu. quomodo obsecro?
Got. Trium literarum homo.
Duu. tum tu is es, quem volumus.
Got. Quid ita quæso?
Duu. furem enim quærimus.
Got. Tum hercle non sum, qui sum. imo vero pernego.
quo me rapis? sat cito, si sat bene.
Duu. Vnde es?
Got. a nobis.
Duu. hic nos derisum advenit.
quis herus tibi?
Got. Pantomagus medicus.
Duu. Quid tu hic tanto mane?
Got. Paululum quiddam.
Duu. Quid?
Got. nihil profecto.
Duu. vt iocatur homo lepidus!
tune nos, mastigia, impune luseris?

Got. Quid me tibi tactio est? quid vultis? quid quæritis? si me attingas, cave sis malum.

ACTUS 4. SCENA 4ª.

Bargulus. Clopetarius. Caupo. Duumvir. Erophilus. Gothrio.

Cau. Proh, viri Patavini, ferte opem obsecro.
Duu. Quis vociferatur? næ tua vox valet valide.
Cau. Nescio quis hac nocte meis in ædibus,
in hospitum meorum cubiculo latitavit clanculum.
aut ædes compilatum, aut eos occisum venit.
intus pugnatur, atque eccum erupit foras,
comprehendi illum iube quantum poteris.
Duu. Quid statis? quid non eum comprehenditis?
Cau. Vide cum aspicias, si eum vultus scelestum non indicat.
Duu. Tace, quid in his ædibus negotij est tibi?
Ero. Quid ei nunc primum respondeam? nihil.
Duu. Quid fecisti?
Ero. nihil.
Duu. At quid tu hic quærebas tibi?
Ero. prorsus profecto nihil.
Duu. At nihil agis, si nihil sic respondeas.
Clo. Dum nos dormimus, fit strepitus in cubiculo,
excitamur et eum e cista videmus surgere,
ille in nos vltro facit impetum,
mihique commistos sanguine dentes reddidit.
Got. Proh dij immortales, quid hoc negotij est?
tandemne Erophilus pro fure deprehenditur?
Duu. Quid tu ad ista respondes? rursum nihil?
Ero. Fateor me eorum pugno percussisse alterum,
postquam me comprehendere voluerit.
Duu. Tum ille vera memorat.

Cau. O pol verissima. ita solet. nemo illo vivit honestior.
id adeo pro vtrisque spondere audeo.
secus si foret, aliam domum quærerent,
nullam hic apud me moram facerent.
Duu. Bene ais, et vt hominem probum decet.
vim ergo vobis volebat facere?
Bar. Maxime.
Duu. Tu mihi pol videris ingenuus,
equidem cum te video, me tui miseret.
Got. At ne misereat, pol iste est nequissimus.
Duu. Audis quid de te loquantur homines?
Ero. Næ ego sum infælicissimus.
Duu. quid ita?
Ero. Quia nec quis sim, nec vbi sim, nec quid respondeam [scio.
Duu. Quamdiu in his latuisti ædibus?
Ero. Nescio.
Duu. Quis te intromisit?
Ero. Nescio.
Duu. Vnde huc venisti?
Ero. id omnium maxime nescio.
Duu. Mirum, ni hunc aliquis effascinaverit.
At qui potuit nisi ruptis repagulis
vestrum cubiculum ingredi,
nisi forte intromissus a quopiam?
Bar. A neutro nostrum intromissus est, nec ab alio
quopiam potuit. clavem ecce nobiscum gerimus.
Duu. Ergo aut adulterinas claves habet,
aut murorum est hiatus aliquis,
aut qui vos latet clandestinus introitus.
quicquid id est, volo ipse visere.
Cau. 'Perimus. iam hic furta deprehendet bona.
Duu. Duc nos, caupo. quid moraris?
Cau. Ego te sequar.

Duu. Vos præite et viam ostendite.
Cau. Non sic te par est immundum cubiculum ingredi,
expurgetur prius, et sternantur lectuli.
Duu. Imo mane, non opus est.
Cau. etiam etiam non gravabor labore.
Duu. Non fiet. introite, vos hic me expectate,
et hunc asservate dum ego redeo.
Ero. Pentheum olim Bacchas diripuisse memorant,
et corpus in partes discerpsisse varias,
nihil est prævt ego animo et corpore distrahor.
Dij immortales, quid hoc nam monstri est?
vigilo, vivo, valeo, sapio,
nec quid iam facio, quidve facturus sum scio,
ita prorsus oblitus sum mei.
Got. Adibo hominem, et simulabo quasi non noverim.
salveto multum, adolescens optime.
Ero. Et tu vicissim.
Got. Esne obsecro Erophilus?
Ero. Quid tu id quæris? sum sane.
Got. Fortasse affinis huic, qui hanc ambit Juliam?
Ero. Non adeo miserijs effractum animum gero,
vt male merenti non reponam male.
quasi tu me non noris, Gothrio.
Got. Dij te servent. mene nosti?
ego te non novi tam ferocem.
vos istum asservatis probe vt præcepit Duumvir.
licetne hos appellare obsecro?
Ero. per me quidem licet.
Got. Hiccine obsecro fur est, quem quærebatis modo?
Ero. Si in te incidero, quod meritus es feres.
Got. Nunquid evocari hinc vis foras Juliam?
ego hanc tibi lubens præstabo operam,
hic habitat, prope est, ne nega, iam fiet si voles.

Ero. Ego illam tibi, sceleste, linguam comprimam.
Got. Dum ille exit, ego ad herum transeam,
vt eum istorum certiorem faciam.
Duu. Inijcite illis omnibus actutum manus.
Dij immortales, vbi iam probum invenies virum,
quem nec vultu potes nec verbo internoscere?
Hic qui se modo et suos hospites
tanta defendit verborum constantia,
ecce repertus est huius furti conscius,
dum hosce ad sese sciens recipit.
Hic invenimus merces illas, quas quærimus,
hi rem omnem fatentur planissime.
Cau. Væ vobis. vos me honestum satis corrupistis, pessimi,
et me invitum ad hoc traxistis furtum.
Clo. Imo profecto hic consilium primus dedit,
suamque nobis opem est vltro pollicitus.
Duu. Bene est. hæc alio cognoscentur loco.
tum se fatentur cistam surripuisse Lucij,
in quam sublatam prædam imponerent.
Vbi illa cista est? educatur foras. [*Pantom. intrat.*
bene operam collocamus, inventi fures, tum etiam alius,
cuius causa quo evasura sit demiror nimis.
Ero. Si quid meruerim, non recuso supplicium.
Duu. Vos me sequimini, vt huic rei demus operam.

ACTUS 4. SCENA 5a.

Pantomagus. Gothrio.

Got. Num vera tibi tandem, here, dixisse videor,
deprehensum esse pro fure Erophilum?
Panto. Jam me dij opinor nimium diligunt,
ita me amplis beneficijs onerant.
Primo artis gratia me colunt publice.

Got. • certum.
Panto. Tum formæ causa me mulieres depereunt.
Got. certius.
Panto. Tertio naturæ bonitas me omnibus charum reddidit.
Got. certissimum.
Panto. Quarto me Julia amare incipit.
Got. Laudum suarum nunquam finem faciet. Verum.
Panto. Postremo Erophilus spem omnem perdidit.
Got. verius.
Panto. Vltimo me vt filium Alphonsus diligit.
Got. verissimum.
Panto. Denique egomet solus potiar Julia.
Got. Denique ego non habeo, quod respondeam.
Ναι τον Απολλω.
Panto. quid aiebas, Gothrio?
Got. Græcum est, here, nihil ad te attinet.
Panto. O græcum græcum, bene est, intelligo, intelligo.
Got. O nihil facilius, scio, scio.
Panto. Censen', Gothrio, me potiturum Julia?
Got. Censeo et cur censeo afferre queo rationes.
Panto. Itane? rationes rerum didicisti, Gothrio?
astutus hic quidem nebulo est, et ingeniosus admodum,
præter servi conditionem, mei similior.
venisis, Gothrio, abi, callidus es.
Got. Vis potiri Julia?
Panto. volo.
Got. fiet.
Panto. quomodo?
Got. Rationem, here, tibi bicornem afferam.
Panto. age modo.
Got. Primo vt equus quamvis ferox, si ei hordeum subtrahitur,
cogente fame vel fœnum vorat avide,
ita et Julia, cum Erophilum perdiderit,

te vel nolentem arripiet mordica.
Panto. Ha ha he! et ego si illa esuriat,
me comedendum et devorandum illi dabo.
Got. Et deridendum vna. Pol peramanter facis.
Panto. Sed cur eam tam bellam equo assimulas?
Got. Quia est apta vt equus ferendo oneri.
Panto. Probus es. hic me suo delectat ingenio.
Sed perge vt cepisti rationes ostendere.
Got. Vt sol vbi semel Cancrum attigit,
continuo ad Capricornum convertitur,
ita tua Julia, quæ perdiderit Erophilum,
relicto illo ad te statim veniet.
Panto. Ah tandem places, eam cum solem voces
fontem vitæ, sed cur hunc Cancrum vocas?
Got. Quia eius amor motu incedit retrogrado.
Panto. Quam argute! sed cur Capricornus ego?
Got. Omnis, here, similitudo claudicat.
Sed vter tandem cupis esse potius
Cancer, vt eam amittas, an Capricornus vt invenias?
Panto. Imo hercle Capricornus esse malo.
Got. Pol sapis, here, ita necesse fuit,
nam si ille Cancer, qui eam amiserit,
tu Capricornus, si eam inveneris.
Panto. Tandem intelligo.
Got. et tandem precor sentias.
Panto. O vtinam.
Got. atque ne dubites, here,
non egomet temere hanc commentus sum rationem tibi,
rem omnem hac nocte somniavi proxima.
Panto. Quid obsecro?
Got. illam esse solem scilicet,
te vero Capricornum brumalem tropicum,
qui magnam passus esses amoris hyemem,

ex nimia solis Cancrum versus absentia.
Panto. Illud pol verum.
Got. tum autem videbatur
ad Capricornum denuo directo cursu tendere.
Panto. Per deos vera mihi memoras, Gothrio,
iam ego videor mihi confidere.
Got. Sed quo res ista fiat certior,
vis, here, pharmacum a me discere
vulgo non notum, quod amorem excitet?
Panto. Volo.
Got. Sume oculum hominis habentis vnicum oculum,
et testiculum hominis vnicum habentis testiculum,
et facies—
Panto. Quid tandem faciam?
Got. Illum cæcum, hunc Eunuchum.
Panto. Quid cæcus et Eunuchus ad amorem meum?
Got. Tantum quantum amor tuus ad cæcum et Eunuchum.
Panto. Quæ hæc malum verborum perplexitas?
Got. Sed vis pharmacum, here, discere compendiarium exigui [sumptus?
Panto. Modo ne ludas.
Got. Ergo audi obsecro.
solam sume vrinam matutinam Juliæ,
distilletur et extrahatur quinta essentia,
eam si tu quinquies mane ieiunus biberis,
probatum est, amoris compos eris.
Panto. Abi, pessime. siccine mecum agis?
Got. Quin audi, here. nam post si ad eam veneris,
si vel vnum poteris pangere suavium,
cum illa tuum senserit spiritum,
eius spiritus similem agnoscet spiritum,
et vestri sic mutuo concurrent spiritus.
Panto. Est equidem aliquid, quod hic dicit nebulo,
sed vna in re errat aliquantulum.

quiddam tale scribere Avicennam commemini.
nunc ad Alphonsum eo, vt eius saluti consulam.

ACTUS 5. SCENA 1[a].

Ferdinandus. Pantaleo. Sannio.

Fer. Næ ego homo natus sum ad miseriam,
qui vnicum tam subito natum perdiderim.
O iniqua fata, vale, mi Erophile.
Sed feram tamen vt sapientem decet,
nec illum revocant, nec me solantur lachrymæ.
Filium vnum habui Erophilum,
eum ego huc misi Patavium,
animam vt coleret, non corpus vti perderet,
quem ego sperabam solatio futurum mihi.
O inania cogitata et spes hominum fragiles,
quæ cum navigare videntur in portu,
infortunio improviso obruuntur in pelago.
Sed nunquid certi est vt ille perierit,
plus quam tu mihi narrasti, Pantaleo?
Panta. Prorsus, here, nihil, verum fatebor tibi,
hac ille nocte clam ædes ingreditur,
(amavit enim vt audisti Juliam)
hinc paulo post elatus est mortuus,
et in cistam hanc impositus quam vides,
sed neque illa (omnem quod superat fidem)
quo casu interierit cognovit Julia,
sed illi multis deplorato lachrimis
et supremum dixit et æternum vale.
Fer. Dij immortales, istoc quid esse putem?
perijt mihi filius, nec quo modo scire queo.
Huc ego istoc suscepi iter hodie,
vt eius mortis causam modumque sciam.

Volo id igitur hinc primo exquirere,
post. eum humari honeste etiam volo,
in eum finem sic huc vestiti venimus.
I, Pantaleo, aliquem evocato foras,
qui illi dicat me convenire cupere.
Panta. Eo. sed ecce Sannio Alphonsi servulus.
Fer. Salveto multum. nunquid Alphonsi servulus?
San. Et tu quisquis es, sum hercule fateor.
Fer. Quin hero tuo obsecro dicito
esse, qui libenter illum conventum cupiat.
San. Hanc non gravate operam dabo tibi.
Fer. Nimis miror, quid responsurus sit mihi.
negabit? qui potest? fatebitur? non sine malo.
Panta. Non ego eum, here, puto resciscere,
quod in istis Erophilus fuerit ædibus.
perdis ergo Juliam, si rem palam facias.
Fer. Quid mihi Julia præ Erophilo, Pantaleo? [*Alph. intrat.*
sed eccum, ipse tandem egreditur foras.

ACTUS 5. SCENA 2ª.

Alphonsus. Ferdinandus. Pantaleo. Julia.

Fer. Alphonse, salve, sic te vocari audio.
Alph. Et tu vicissim, quocunque vocaris nomine.
Fer. Ferdinandus sum, natus altusque Venetijs.
Alph. Non ego te novi, sed si is sis modo,
multi de te multa bona memorant.
Pol audis bene.
Fer. Imo vero male.
Alph. Qui quæso?
Fer. Quia filium audio perijsse Erophilum.
Alph. Tune obsecro es pater Erophilo?
Fer. Non sum, at fui.
Alph. Jam me ædes illi interdixisse doleo,

hoc enim nemo Venetijs habitus est potentior.
Sed perijsse tuum narras filium?
deperijsse aliquam forsan voluisti dicere.
Fer. Imo vero mortuum dico.
Alph. Quid mortuum? id equidem humanitatis iure doleo.
sed qui hoc quæso ad me potissimum attinet?
Fer. Audies. e tuis elatus est mortuus ædibus.
Alph. Te plerique, Ferdinande, sapientem memorant,
et magno Venetijs in honore esse habitum,
ne meam temere domum hoc scelere oneres.
Sic est enim hodie natura hominum,
nihil maledicto dispergitur latius.
proin dum tempus est, quid loquaris cave.
sero revocatur emissa accusatio.
Fer. Non te ego, Alphonse, accusatum venio,
nec huius sceleris te volo reum dicere,
quin eum in tuis mortuum dico ædibus,
elatumque adeo e conclavi Juliæ.
Alph. Quid? hinc elatum mortuum e conclavi Juliæ?
quis tam audax qui istuc dicere audeat?
Fer. Ecce Pantaleo filij servus mei.
Alph. Tune hinc vidisti efferri?
Panta. Certo, Alphonse, et in hanc cistam impositum.
Alph. Nam quis imposuit?
Panta. Ego, Amerina, et Julia.
Alph. Et vbi mortuus?
Panta. In conclavi Juliæ.
Alph. Summe ego miser, si iste vera prædicat,
qui filiam habeam isthoc ingenio præditam.
Heus iubeto huc foras evocari Juliam,
illam scio quicquid est fassuram mihi. [*Intrat Julia.*
Julia, est quod te rogem. falsum respondeas cave.
Jul. Non sic edocta sum, falsum vt respondeam tibi.

Alph. Vidisti hac nocte in hisce ædibus Erophilum?
quid lachrymas fundis?
Jul. vidi, mi pater.
Alph. Jam illoc verbo mihi disrupit viscera.
et in mea domo mortuus est adeo?
Jul. Fateor.
Alph. Eheu quo redactus sum miser.
o domus quondam probris vacua,
nunc sceleris plena in me tandem rue.
sed vt mortuus est, volo cognoscere.
Jul. Quid ego pater longos amores prædicem,
quibus me solam vivus coluerat?
ita me amavit, vt adolescentem probum decuit,
et ego illum contra, vt par erat virginem.
quid multa? futuram vxorem meam astringo fidem.
Ille ad me nocte hac accessit proxima.
quum primum conclave meum ingreditur,
in fenestra aquam cum videret rosaceam,
sitire se dixit, et epotavit illico.
tum vero visus dormire suaviter,
nec post id vnquam vigilat.
Jam ego, pater, ego causa huius infortunij
nullum recuso aut deprecor supplicium,
quin vltro cupio me eius mortis pœnas pendere.
Fer. An vitam eripere aqua rosacea potuit?
Jul. Nempe aliud nihil æcastor habui.
Fer. Nimis mirandum narras, et omni maius fide.
Jul. Quin ergo a me supplicium poscito.
summe ego misera, tam diri causa mali.
Alph. Summe ego miserior, qui talem filiam genui.
Fer. Sed summe ego miserrimus, qui filium vnicum perdidi.
Alph. I intro familiæ labes ac dedecus tuæ.
Fer. Quin te, Alphonse, obsecro eius causam necis

diligenter exquire, quid fateatur vides.
Panta. Proh, summe Jupiter, serva me obsecro.
quid ego nam, here, monstri video? [*Intrat Erophilus.*
Fer. Quid exclamas, stolide? quid autem metuis?
Panta. Erophili, here, malum genium video.
here, cave tibi, incantatores plurimi
hic sunt Patavij.
Fer. Bene profecto mones.
Alph. An illum Erophili malum genium creditis?
insanitis credo, quin cum alio ecce loquitur,
quem ego novi probe, estque Duumvir adeo.
Fer. Salvus sum, meus credo est Erophilus.
Alph. Et ego salvus et salva item Julia,
quam spero omni iam periculo liberam.
Eorum sermonem excipiamus paulisper.

ACTUS 5. SCENA 3ª.

Duumvir. Ferdinandus. Alphonsus. Pantaleo. Pantomagus. Julia. Amerina. Erophilus. Gothrio.

Duu. Nequeo hodie abs te verum exculpere,
vt mihi dicas quid in hijs feceris ædibus?
qui nisi mihi rem omnem nunties,
frustra a me expectas auxilium.
nam tu ab illis cædis reus argueris,
aut saltem, quantum coniecturam facio,
tu istius furti videris item conscius.
Fer. Quodnam ille furtum narrat obsecro?
sed estne hic Erophilus, Pantaleo, meus,
quem dudum te vidisse dixisti mortuum?
Panta. Non equidem arbitror. tu illum adeas cave.
quin multo pallet magis, si eum advertas probe.
tum illi vide, vt hebescant oculi,

dabit hic credo tibi malum, si adeas.
Fer. Quin ecce cum alio colloquentem video,
huic nihil nocet, qui nocebit mihi?
Panta. Tu solus adi, ego longe inspexero,
si vobis bene erit, ego subsequar.
Fer. Adeamus dijs propitijs, Alphonse, si placet.
Alph. Comitabor.
Fer. Salutem, vir summe, tibi plurimam impertio.
Ero. O multiplicem miseriam, an ego Ferdinandum video?
et vitæ tædet et conspectus eius pudet.
Fer. Erophile, ne pudeat, ego te vivum videre gaudeo,
mortuum te credidimus, eo funus huc tuum celebratum [venimus.
sed quidnam hic meus commisit modo filius?
Duu. Audies. fures nocte dum quæro proxima,
in eorum conclavi istum deprehendimus.
Hij occisum eos illum venisse arguunt,
et quæ tum habebant surreptum bona.
Ille pro se prorsus respondet nihil,
vt ni sibi probe cauteque caveat,
eum intra triduum capitis pœna maneat.
Fer. Quid hoc est, Erophile, quod de te audio?
quid tu in alienis quærebas, demens, ædibus?
an ita te habui parce et duriter,
vt tibi alienis opus esset bonis?
Ero. non.
Fer. Quid quærebas ergo?
Ero. Nihil.
Fer. Quis te in istas intromisit ædes?
Ero. Nemo.
Fer. Vnde venisti cum ad eas accederes?
Ero. Nescio.
Fer. Cur sic respondes mihi?

Ero. Cupio mori.
Duu. Quin hoc modo nobis semper responsitat,
qui si ita se pergit defendere,
eum brevi manet supplicium.
nam quanquam me mitem et clementem esse cupio,
id tamen tantum possum, quod æquo iure possum.
Fer. O me bis miserum! mortuum credidi filium
et revixisse: iterum iam ecce mortuus est,
aut morti proximus summo cum dedecore.
Alph. Equidem ego non admiror, sed stupeo,
ita sensus omnes perturbantur mihi.
Panto. Alphonse, pol mihi insignite fit iniuria.
aquam, quam nuper Amerinæ servandam dedi,
eam effusam dicit salva interim phiala.
vix coronatis decem eam, Alphonse, composui.
Alph. Quam tu mihi narras, Pantomage, aquam?
Panto. Aquam quam afferebam, cum te secari velle dixeras,
aquam opiatam, soporiferam, quæ te, dum secarere,
in somnum conijceret.
eam se dicit reposuisse in conclavi Juliæ,
postea cum sitiret, se epotasse. Ludit me stolida.
nam si eam bibisset (vt se bibisse prædicat)
eam necesse esset sensum vitamque perdere.
Alph. Obsecro, Pantomage, Amerinam huc foras evoca, et [Juliam.
Panta. Here et Alphonse, quid ego audio?
Fer. Quidnam, Pantaleo?
Panta. Inveni spero,
qui te dolore, et te dedecore liberem.
Alph. Qui obsecro?
Panta. inveni Erophilus quo mortuus sit modo.
Fer. Quo tandem?
Panta. Aquam, quæ somnum morti similem facit,
Amerinæ asservandam se dedisse dicit medicus.

Fer. Certe.
Panta. Aquam rosaceam epotandam Erophilo
dedisse se modo fatebatur Julia.
Alph. Non nego.
Panta. Me eneca, nisi medici aquam illi insciens dederit,
quam ille epotavit, et visus est mortuus.
Alph. Profecto cum mecum rem magis magisque considero,
aliquid videtur, quod hic dicit Pantaleo.
sed egrediuntur foras.
Jul. Retine me obsecro.
Alph. Dij immortales, quid istoc esse putem?
Amerina, vbi illa tandem aqua est,
quam tibi asservandam Pantomagus dedit?
Ame. Here, nescio.
Alph. quin te verum fateri mihi volo.
Ame. Eam in conclavi Juliæ in fenestra reposui,
inter varias phialas aqua plenas rosacea,
ea sola mane reperta est vacua,
quam credo epotasse Erophilum.
Alph. Quin phialam hanc cito effer, vt videam.
Panta. Salvus es, here.
Fer. propemodum vt spero.
Panto. Atqui non potest hoc, Alphonse, fieri,
vitam enim et sensum perdidisset illico.
Panta. Et perdidit. tres enim illum pro mortuo extulimus,
pallentem, rigentem, non trahentem spiritum,
nihil sentientem, et totum frigidum.
quid istoc obsecro, medice, morti interest?
Panto. Quid interest rogas? quantum stulto intelligens.
Duu. Viam nos spero reperisse prope,
quæ te omni mortis periculo liberet.
Ero. Quicquid fortuna feret, vt fortem deceat feram.
nihil magnum ducit, qui vitam parvi facit.

Ame. Quin phialam aspice.
Panto. agnosco, ipsa est.
qui aquam quæ inerat epotare ipse potuit? [habeo,
Jul. Ego eam rata esse rosaceam, quam semper multam
quia nihil me Amerina præmonuerat,
pro rosacea illi degustandam dedi.
Ille cum bibisset mortuo iacet similis.
hinc veriti ne magnum nos maneret dedecus,
eum nihil sentientem extulimus pro mortuo,
et ne de eius morte statim quæstio fieret,
eum in cistam apud Lucij fores collocavimus.
quid postea ei acciderit nescio.
Duu. In hanc te certo istum posuisse nosti, Julia?
Jul. Certissime.
Duu. Bene est, conveniunt omnia.
Panto. Quin vbi aquam hanc epotavit Erophilus?
Jul. In conclavi meo.
Panto. Hem quid narras in conclavi tuo?
tum pol vera memoravit Gothrio,
Capricornum esse me. vos valere iubeo.
ego discedo. redeam? non si me obsecras.
Heus exi, sequere me, Gothrio.
Fer. Quid ille tantopere, Alphonse, irascitur?
Alph. Nescio, suo more solens facit.
vos introite, nihil vos volo amplius,
vnaque, si videbitur, Pantaleo.
Vivum tibi filium et salvam filiam gaudeo.
Fer. Quin eum mortis periculo liberatum cupio.
Duu. Quin si vera memoravit Julia, ego id expediam.
Fer. Immortales, vir summe, tibi gratias egero,
et beneficij huius dum vivo, meminero.
Duu. Hæ se dicunt hunc extulisse mortuum.
Fer. dicunt.

Duu. Et illum in hanc esse cistam impositum.
Fer. maxime.
Duu. Hanc ego cistam, dum nocturnos fures quærito,
in cauponis istius ædibus invenio.
rogo vnde habeant, id item fatentur mihi,
se a foribus asportasse Lucij, et quod portandis mercibus,
quas suffurati essent, videretur idonea,
vacuam esse rati merces inijciunt propere,
et secum in suum cubiculum avehunt.
Fer. Dij, me servatis. quid ego audio?
Duu. In horum cubiculo inventus est Erophilus,
et ex hac cista exilijt, vt illi memorant,
illi re subita exterriti surgunt, circumcursant,
eum cupiunt prehendere.
ingens hic oritur clamor in ædibus,
illi erumpunt, nos omnes apprehendimus.
Jam rem omnem apertam esse gaudeo,
et quia idoneos hic testes habeo,
illis præsentibus tuum tibi trado filium.
Fer. Accipio charum munus a chara manu,
et me dum vivo memorem futurum spondeo.
Duu. Jam, Ferdinande, tuque, Alphonse, vale.
Fer. et Alph. Et tibi dij sint semper propitij.

ACTUS 5. SCENA 4a.

Alphonsus. Ferdinandus. Erophilus.

Alph. Dij immortales, fata quo currunt ordine!
quantas hic turbas medici aqua dedit!
inventum tibi filium vivum, Ferdinande, gaudeo,
et cædis dedecore liberatam esse Juliam.
Teque obsecro quoties Patavium veneris,
vt meam lubens sæpe invisas domum,

sæpe ex malo principio magna familiaritas.
Fer. Etsi me primo multus oppressit dolor,
at tibi multum me iam debere fateor.
Alph. Nihil equidem, sed vnum ægre fero,
meas Erophilum clam velle ædes ingredi,
potissimum meam vt corrumperet filiam.
Ero. Illud, Alphonse, mihi ignoscas obsecro,
coegit amor, cuius vim nemo vitat.
Quin deos testes amoris mei voco,
tam a me pudicam esse, ac si soror esset mea,
nisi sit osculando quicquam impudicitior.
Nam vbi primum eius conclave ingredior,
epotavi aquam et obdormivi illico,
nec vigilavi priusquam in cauponis ædes venerim.
Alph. Aedipol te nimium semper mea amavit Julia,
nam quoties cum illa de nubendo viro colloquor,
pallet, rubet, suspirat, nihil loquitur,
vt facile videam, quo adiecerit animum.
Ero. Ah ne nimium dicas, sed nec ego eam odi.
Alph. scio.
Fer. Ergo, Alphonse, me audi. iam si lubet
Erophilo meo tuam si despondes filiam,
quia sese video amare invicem,
dotem ego vllam nec quæro nec cupio.
est dijs gratia abunde mihi satis,
vnde hijs honeste victum et vestitum præbeam.
filius is mihi est vnicus,
cui relinquo mea quæ habeo omnia.
Alph. Equidem, Ferdinande, quia mecum magnifice
sic visus es agere, amantes non disiunxero.
despondeo tibi meam, illa si volet, filiam.
Ero. Ah volet scio.
Alph. fiet ergo, Erophile,

sed nec ego illam dare indotatam cupio,
dotem a me quamcunque voles petito.
Ero. Sat illa dotis mihi est, tot vna dotes habet.
Fer. Bene facis, Alphonse, pol habeo gratiam.
Alph. Eamus intro, ibi fient nuptiæ.
Ero. Tandem elucet Phœbus depulsis nubibus.
mihi intus vxor parata est Julia,
quam ego per multas inveni miserias.
Vosque omnes obsecro, qui his favetis nuptijs,
voluntatis signum date, clare plaudite.

TEXTUAL NOTES

The Text.

The text is based on the earlier MS, that of Caius College (C): but corrections have been made from the St John's College MS (J). It has not been thought necessary to insert minor variants (e.g. such as 'hoc tibi' for 'tibi hoc')—but variants which seem of any interest have been mentioned below, including of course all cases in which the reading of J has been introduced into the text. The punctuation has sometimes been corrected without comment.

Prologus.

1 *coniugalis.* J jugalis.
2 *apportaturus.* C exportaturus.
15 Brackets wanting in C.
30 Brackets wanting in C.
32 *Decamero.* C decamero.
40 *Et, si.* C Etsi.

Act I. Sc. 1.

16 *procentur.* J precentur.
17 Stage-direction wanting in C.
20 *ais.* J cupis.
21 *gessisse.* C dedisse.
31 *rhetoricari.* J Rhetoricam.
33 *desint.* C desunt.
38 *homunculis.* J homunculos.
54, 55 C has "Ess. sol ken stound far eber gan
man hab dan etwas guith getan."
J has "Esse, sol, ben, stamd far ebar gan
man hab dun et was, guits, getan."
57 *philosophatur, intelligo.* C has no comma, J omits 'intelligo.'
59 *iubar altare.* J Jubaltare.
61 *illum.* J illud.
62 *Dat beeff vte segghen.* J Dat vif vn segghen.
65 *te seker wat.* J Te secar war.
66 *nu hoort en woort.* J Nu hoorten woort, C no horten en wort.

75 *bibonem...bibonem.* J bubonem...bubonem.
77 Pant. *et spumam vini.* J omits. C et sumam vini.
89 Leo. *Sed.* J Eo, sed (omitting name of speaker). Stage-direction wanting in C.

ACT I. SC. 2.

2 *abscedere.* C abcedere.
12 *mihi.* C me.
15 *metuis.* C metuas.
16—19. *Ah...cum.* J mihi.
22 *Si suis.* C Suis.
23 *sibi.* C tibi.
24 *aut intueri.* C intueri.
30 *hinc.* C, J huic.
38 *quæ.* C, J qui.
40 *meus* might perhaps be read as 'mens.'
44 *accipiet.* J excipiet.
50—52 Ero. *mihi* &c....*lente.* Wanting in C.
54 Wanting in C.
59 Stage-direction wanting in C.

ACT I. SC. 3.

6 *solam.* C solum.
25 *nutibus.* J intus.
28 J omits.
29 *hebetem.* J hebes.
36 *quis.* C qui.
62 *colloqui.* C alloqui. Cp. l. 64.

ACT I. SC. 4.

1 *mihi.* C omits.
35 *Pantaleonem.* C (here and in some other places) Pantalionem.

ACT I. SC. 5.

6 *et.* C vt.
12 *torqueat nimis.* C torquet intus.
18 C makes this line the first of Camillus' speech. It seems better to follow J and consider the line as Erophilus' quotation of the words of Alphonsus. I have added the inverted commas.
27 *sole.* J solo.
49, 50. *Empiricum...Empiricum.* J imperitum...imperitum.
57 *Patavij.* J Patavīæ.

Act II. Sc. 1.

22 Stage-direction wanting in C.

Act II. Sc. 2.

4 *moneas.* J moneat.
34 *Alcimarcho.* J Alchesimarcho.
43 I have inserted the inverted commas.
49 J makes 'nimis iracunde' the beginning of Pantomagus' speech.
51 *me.* Wanting in C.
55 *Obsecro.* C O obsecro.
66 *vituperari vero, an falso laudarier.* J vituperari falso an vere laudari.
91 *Cabalisticam.* C Caballisticam; J Cabalistarum.
92 *Patavium.* C Pataviam.
93 *vnico.* J vno.
95 *Patavij.* C Pataviæ.
111 *ne.* Wanting in J.
115 *Omen est.* J Omnes.

Act II. Sc. 3.

11 *adire.* J adoriri.
14 *aspicio.* J aspexi.
16 Stage-direction wanting in C.
17 Wanting in C.
19 *imo vero infæliciter.* C gives these words to Gothrio.
44 C gives this line to Pantomagus.
48 *apage nemo est omnium.* C gives these words to Pantomagus.
49 *myn mall.* Wanting in J.
50 I have inserted the inverted commas.
58 *denuntiat.* J designat.
60 *Quid hoc ηθος?* J Quid hoc asine | Ηθος græcum *etc.*
61 *significans.* C significat.
thoros. J choros.
64 *te.* Wanting in C.
67 *Panto.* Wanting in J.
71 *acuam.* J vacuam.
73 *et.* J vt.
78 *quid.* Wanting in C.
79 *Quotam...horam.* C quota...hora.
82 *est optime.* J este prius.
86, 87, 88 Wanting in J.

90 *prætermittam*. J omittam.
After this line J has the following passage:

Go. vt se excusavit lepide, sed audin' here
Pant. Quid
Go. Hic tibi certe consuluisti male
Pant. Quid ita
Go. Hanc tibi excusationem
Nuper Fabij parasitus præripuit
Pant. Quem tu parasitum narras [corrected from 'nominas'] mihi
Go. Communem illum hic in proximo, itaque veterem credidi
Pant. mea erat
Go. fertur inprimis

95 *quid*. J quicquid.
96 *min'*. J mea.
98 *Hæc sunt dona triobularia*. C Hic sunt triobularia.
quadrantularia. J quadrantaria.
101 *At*. C atque.
ædipol. J edulia.
112 *et tu item, Julia*. J gives these words to Fredericus.
124 *quid est, est cholica*. J quid optica.
129 J gives this line to Pantomagus.
137 J Rimula rimatur [gap] cuspide cuncta viator
quod mala. C quo [a 'd' possibly obliterated] mala.
138—143 Wanting in J.
140 [*tuque et*] I have inserted these words.
147 *a cœna proponentur*. J ad cœnam præponentur.
151 After this line J has
Tua enim vmbra accedo ad cœnam.

Act II. Sc. 4.

10 *percommode*. J peraccommode.
16 *Lucij*. J Ænej.
19 The line is wanting in J.
23 *Atque*. Query, 'At quod.'

Act II. Sc. 5.

10 *Hilariorem*. J Hic suaviorem.
20 *posset*. J possit.
23 *intermediam*. C subtermediam.
28 *solus*. C solum.
44 Stage-direction wanting in C.

ACT III. Sc. 1.

5 The line is wanting in J.
6 *occurrunt*. J accurrunt.
7, 8, 9 I have inserted the inverted commas.
14 *secum*. C sese.
22 *oneravit*. J ornavit.
23 *lucro*. J curro.
24 *gaudio*. J gaudeo.
31, 32 J gives these lines to Leonardus, and makes Gothrio's speech begin at l. 33.
32 *c*. This (which I do not understand) is wanting in J.
39 *rursus*. Wanting in J.
48 Stage-direction wanting in C.

ACT III. Sc. 2.

1, 2 C Wanner salt ick habben nyn gest van
min liuer [corrected from 'liur' apparently] hart.
J Wanner, fallick habben, minghelt, vah
Min Leur, hart.
8 *heautontimoreumenon*. C heautontimoronnenon, J Heautontymoreumenon.
9 The line is given to Gothrio in J.
10 C Itane? istz. salt te hebben.
J Itane ich sal te heben.
12 *mundus*. J invidia.
13 *hui...in circulum*. J hoc...in circulo.
16 *id Vulcano*. C ad Vulcanum.
18 *hunc*. Wanting in C.
21 *surge bellua*. Wanting in C.
22 *veniam*. Wanting in C.
volo. C volo paulisper.
23 Stage-direction wanting in C.
26 J Hem Leonarde Quò non aufugi.
27 *heri*. J heu.

ACT III. Sc. 3.

2 *sempiterne*. J sempiterno.
devinciam. C divinciam.
14 *ex opio*. C lexopio (apparently. The first letter is perhaps deleted).
15 The line is wanting in J.
repositam. C repositum.

18—21 J gives the four lines to Pantomagus, and reads thus:
Jocum res non postulat. serio propera.
Ito, ito propera, hem quis ad aures sonus properat
Fredericus? nullus hic prope jam, belluam irretitam habeo
Aliquid feres, rivalis suavissime.

24 *Frederice, quid agitur?* C appends these words to Pantomagus' speech, l. 25.

25 *Hem profecto Fredericus est.* J Quis vocat, quem nominat, hem profecto Fredericus.

28 *tu? tu.* C tu, tu; J tu.
veneno. Wanting in C.

35 *soleat.* C solent.

ACT III. Sc. 4.

3 *cæpit.* Ç cepit.
7 *asserva, qua tum.* J observa, quantum.
10 J gives this line to Amerina.
12 J gives this line to Gothrio.
21 *salsis.* J falsis.
23 J gives this line to Leonardus.
27 *roga mutuo.* J rogo sume.
36 J gives this line to Pantomagus.
41 J omits the line and makes Amerina's speeches continuous.
49 J substitutes the following:
Am. Pol herus hilarior solito, vos conijcite cætera.
67 *heram.* J seram.

ACT III. Sc. 5.

6 *lassus.* J fessus.
15 *hic diu.* J diu hic.

ACT III. Sc. 6.

15 *leviter.* C (perhaps) leniter.
22 J makes Pantaleo's speech begin as follows:
Augustissima dea monitis pareo tuis
Eccum, etc.

ACT IV. Sc. 1.

11 *diræ.* J duræ.
21 J gives the line to Julia and reads
Silere hanc Juliæ voluntas iubet.
22 J gives the speech to Pantaleo and makes this line
Et contra vero cogit me loqui fides.

24 *nos.* J vos.
26 *nos.* J vos.
27 *vitabimus.* J vitabitis.
31 *hera.* J hera libens.
41 *valeo.* C volo.
67 *hero...tuo.* J hera...tua.
82 *Venetias.* C Venetijs.

Act IV. Sc. 2.

Interlocutors. *Bargulus.* *Clopetarus.* J Bargalus [and so throughout]. Cloparus.
13 *congerrones.* J congerones.
17 *ibimus.* C petimus. J ibi imus (apparently).
18 *vigilabimus.* J evigilabimus.
23 *oportune.* J opportune.
31 *possem.* C possim.
33 *Patavium.* C Pataviam.
34 *odio persequimur.* J odimus.
40 *huc.* C hic.
42 Stage-direction wanting in C.

Act IV. Sc. 3.

5 *eos.* J illas.
13 *somnis.* J somnijs.
17—22 I have inserted the inverted commas.
19 *quod.* C cur.
38 *quiddam.* J quidem.
41 *tactio.* Wanting in J.

Act IV. Sc. 4.

Interlocutors. *Bargulus.* *Clopetarius.* J Bargalus, Cleoparus.
2 *valet.* J sonat.
9 *scelestum.* J scelestus.
20 *deprehenditur.* J apprehenditur.
40 *effascinaverit.* J fascinavit.
55 *etiam etiam.* J ego.
58 *Pentheum.* J Penthea.
Bacchas. J Bacchum.
diripuisse. C dirupisse.
81 *ne nega.* C nega.
97 *opem.* J operam.
101 Stage-direction wanting in C.
103 *evasura.* J evasurus.

Act IV. Sc. 5.

15 *te.* J me.
16 *O græcum græcum, bene est, intelligo.*
J oh græcum est, bene intelligo.
21 *astutus hic quidem.* J astutus quidem hic.
22 *mei.* J nemo mei.
23 *venisis.* C venesis.
32 *peramanter.* C peramenter.
33 *assimulas.* J assimilas.
38 *convertitur.* J revertitur.
42 *vocas.* J nominas.
46 *vter.* C vtrum.
48 *esse.* C potius.
52 *precor.* J præcox.
76 *solam.* J solum.

Act V. Sc. 1.

1 *homo natus sum.* J sum homo natus.
7 *Patavium.* C Pataviam.
15 *nihil, verum.* J nihil non verum.
32 Wanting in C.
34 Wanting in J.
43 Wanting in J.
44 Stage-direction wanting in C.

Act V. Sc. 2.

4 *is.* Not clear in C whether 'is' or 'es.'
28 *hinc.* C hunc.
31 *hinc.* C hunc.
33 *Nam.* Wanting in J.
34 *Et.* J At.
35 *Summe ego.* J Sum ergo. (Cp. l. 67.)
38 Stage-direction wanting in C.
44 *Et.* J At.
50 *coluerat.* J coluerit.
67—69 *ego...ego...ego.* J ergo...ergo...ergo.
69 *Sed.* Wanting in J.
filium vnicum. J talem filium.
74 *nam.* J iam.
Stage-direction wanting in C.
78 *Patavij.* C Pataviæ.
85 J gives this line to Ferdinandus.

Act V. Sc. 3.

Interlocutors. *Erophilus. Gothrio.* Wanting in C.
12 *si eum advertas.* J sed eum advertam.
13 *tum.* J Tu.
29 *surreptum.* J surrepturum.
60 *epotasse. Ludit.* C epotasse ludit etc.
67 Alph. *Qui obsecro?* Wanting in J.
77 In J this line was first given to Alphonsus, as in C, but afterwards by a correction to Julia.
86 *propemodum vt spero.* J adds these words to Pantaleo's speech preceding.
98 *Quin phialam aspice.* Given by J to Alphonsus.
110, 111 Wanting in J.
114—116 Wanting in J.
122 J gives this line to the Duumvir and omits l. 123.
128 C omits to prefix to this speech the name of the speaker.
140 *hic oritur.* J hinc exoritur.
148 *Fer. et Alph.* C *Fer.* J *Ambo.*

Act V. Sc. 4.

5 *Patavium.* C Pataviam.
7 *magna.* J magna fit.
11 *velle.* J vel.
19 *obdormivi.* C dormivi.
24 *adiecerit.* J feret.
35 *sic.* J omits.
37 *Ah.* J At.
38 *dare.* J dari.
47 *date, clare plaudite.* J date clare. Plaudite.

NOTES

Prologus.

6 *scholaster*. Forms such as 'scholaster' 'grammaticaster' 'philosophaster' 'poeticaster' were freely used by Latin authors of the Renaissance.

16, 17 *quia ipsum hoc iam vidi sæpius | deos alios in Plautinis factitasse fabulis*. The Prologue of the *Amphitruo* is spoken by Mercurius, that of the *Aulularia* by Lar Familiaris, that of the *Rudens* by Arcturus, that of the *Trinummus* by Luxuria and Inopia. A spurious prologue spoken by Silenus is often prefixed to the *Bacchides*. The god Auxilium speaks a sort of prologue in *Cistellaria* I. 3.

32 *plus trecentis hinc annis*. As the *Decamerone* was written about 1355, the date here given, as Churchill and Keller remark, is about 100 years out.

41, 42 *magis est alia, | quam a Colace Menandri Eunuchus Terentij*. The writer of course knows nothing about the *Colax* of Menander or its relation to the *Eunuchus* beyond what Terence says in the Prologue to his play.

45—47 Cp. Plaut. *M. G.* II. I. 3, 4: Qui autem auscultare nolit, exsurgat foras, | Ut sit ubi sedeat ille, qui auscultare volt.

Act I. Sc. I.

1 *viros vt ludificantur fæminæ*. One of the examples quoted to illustrate the use of the Accusative Case in Lily's *Short Introduction* is 'Fœminæ ludificantur viros.' The maxim is quoted in Fraunce's play *Victoria*, l. 281, and in *Ram Alley* (Hazlitt-Dodsley, x. p. 356).

33 *verba si desint, dabo...verbera*. Cp. Ter. *Heaut.* II. 3. 115: Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.

40 *simiæ...nequissimæ bestiæ*. Plaut. *Rudens* III. I. 17, 18: simiam... bestiam nequissumam.

51 *ne sævi tantopere*. Ter. *And.* V. 2. 27.

54, 55 Professor Bang of Louvain has kindly assisted me with this and other scraps of German and Dutch. The present lines might be re-written: 'Es sol kein stund vorüber gan, Man hab dan etwas guts getan' ('No hour ought to pass without one's having done some good deed').

59 *iubar altare* (J Jubaltare). Whatever the right form, the meaning is apparently 'Gibraltar.'

62 *Dat beeff vte segghen.* Prof. Bang suggests: 'Dat belieft u te zeggen' ('It pleases you to say so'). In colloquial speech he says 'belieft' becomes 'b'lïf.' Even so, it is hard to see how it could suggest the English 'beef.' Is 'behoeft' possible?

65 *te seker wat.* Prof. Bang suggests 'Te zeker, wat?' ('Too sure, is it not?')

66 *nu hoort en woort.* Prof. Bang suggests 'Nu hoort een woord' ('Now hear a word').

68 *mentitur vt medicus.* Mr McKerrow refers me to Cornelius Agrippa, *De Incert. et Van. Scientiarum*, cap. 83: Nam quicquid probat vnus [medicus], ridet alter, nec quicqua*m* apud eos certi, sed omnia promissa eorum nugæ volatiles & mera mendacia: hinc vulgus cum vult aliquem insigniter mendacem ostendere, ait illi, mentiris vt medicus. (In the margin is the note 'Proverbium.') In the English translation, ed. 1575, fol. 144, 'thou lyest like a Phisition.' The proverb was however apparently not English, but presumably German.

72, 73 *medice,...cura teipsum.* St Luke iv. 23.

ACT I. Sc. 2.

12 *At mihi vel tellus ima dehiscat prius.* Verg. *Aen.* IV. 24: Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.

19, 20 *cum animus...nullus est in corpore, | præter tuum hunc, quem tecum gestas.* It is a commonplace with Elizabethan poets that the mind or heart of the lover dwells in the beloved. See note on I. 5. 36.

25 *gratus cum serpit sopor.* Verg. *Aen.* II. 269: quies...gratissima serpit.

39 *non novit patrem amor.* Rosalind's sentiment (*As you like it*, III. 4. 41): But what talk we of fathers, when there is such a man as Orlando?

52 *festinandum lente.* A reference to the proverb 'Festina lente.' *mora dat periculum.* Another proverb. Cp. IV. I. 71 *n.*

53 *festinans canis cæcos parit catulos.* A proverb. See my note on *Pedantius*, l. 2950.

68, 69 Jul....*Erophile, vale.* | Ero. *At si maneres valerem amplius.* Plaut. *Asin.* III. 3. 2: *Arg.* Vale. *Ph.* Aliquanto amplius valerem, si hic maneres.

Act I. Sc. 3.

11 *cum sola solus*. Ter. *Eun*. III. 5. 31: solus cum sola.

41, 42 *nec te hic ornatus nec vestitus condecet* | *musarum alumnum*. There were frequent outcries in the Elizabethan period against the unseemly dress affected by university students.

48, 49 *quam, etsi ego dignus essem maxime,* | *at tu minime dignus, Alphonse, qui faceres*. Ter. *Eun*. v. 2. 25, 26: nam si ego digna hac contumelia | Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.

Act I. Sc. 4.

1 *Aedipol iste dies perversus atque adversus mihi accidit*. Plaut. *Men*. v. 5. 1: Edepol nae hic dies pervorsus atque advorsus mihi obtigit.

4 *agitor miser in amoris rota*. Plaut. *Cist*. II. 1. 4: agitor...in amoris rota miser.

7, 8 *stans fugio,* | *nullus est ignis, et totus ardeo*. Plaut. *Bacch*. I. Sc. 1 (spurious) l. 2.

11 *Nec tecum nec sine te vivere possum*. Mart. XII. 48: Nec tecum possum vivere nec sine te.

16 *ne sæviat tantopere*. Cp. I. 1. 51 *n*.

19 *par pari referam, quod eum mordeat*. Ter. *Eun*. III. 1. 55: Par pari [*aliter* pro pari] referto, quod eam mordeat.

22 *istum* (sc. 'hunc'). On the use of 'iste' = 'hic' in mediæval and Renaissance Latin, see my notes on *Pedantius*, l. 74, Fraunce's *Victoria*, ll. 123, 1669. It is frequent in this play.

24—27 Plaut. *Asin*. I. 3. 4—6: Fixus hic apud nos est animus tuus clavo Cupidinis. | Remigio veloque quantum poteris, festina et fuge. | Quam magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert.

37 *oportune*. This spelling of the word is often found at this time. Cp. IV. 2. 23.

Act I. Sc. 5.

1 *vitæ dimidium meæ*. Cp. IV. 1. 8 *n*.

5 *vbi vires experiare tuas*. Ov. *Her*. II. 180: si vires experiere tuas.

7 *Bis exoratur, qui exoratur cito*. Suggested by the proverb, 'Bis dat qui cito dat.'

9 *impera et impetra*. Cp. Plaut. *M. G.* IV. 4. 23, 24: *Pal*. nunc hanc tibi ego impero provinciam. *Acr*. impetrabis, imperator, quod ego potero.

32 *sit...tibi patria, vbicunque est bene.* Cic. *Tusc. Quæs.* v. 37. 108: Itaque ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest, Patria est ubicumque est bene. Erasmus, *Adagia*, ch. II. cent. 2, no. 93, also gives 'Illic enim patria est, ubi tibi sit bene' as a translation of Aristoph. *Plutus*, 1151: *πατρὶς γάρ ἐστι πᾶσ' ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ.* Trench, *Lessons in Proverbs*, quotes a proverb: 'Illa mihi patria est ubi pascor, non ubi nascor.'

36 *Anima non animat, nisi vbi amat.* Erasmus, *Apophth.* ed. 1547, p. 446, commenting on Plutarch's life of Cato Major 9. 9, *τοῦ δ' ἐρῶντος ἔλεγε τὴν ψυχὴν ἐν ἀλλοτρίῳ σώματι ζῆν*, writes 'Amantis animum dicebat in alieno corpore vivere: quod hodie quoque celebratur, animam illic potius esse ubi amat, quàm ubi animat.' A correspondent in *Notes and Queries*, 1st Ser. VI. 61, attributes to St Augustine the saying 'Animus magis est ubi amat quam ubi animat.' (From Mr McKerrow's note on Nashe II. 42. 30: 'Vbi cuiusque animus est, ibi animat.')

45 *ne mica* (= ne mica quidem). Cp. l. 53 'ne primis labris.' This use of 'ne' is common in Latin of this age.

53 *ne primis labris.* Cp. Cic. *de Orat.* I. 19. 87: quæ isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.

78 *O Camille mi, nolo te coram in os laudare.* Ter. *Ad.* II. 4. 5: O mi germane, ah vereor coram in os te laudare amplius.

Act II. Sc. 1.

17 *pistoribus, lanijs, coquis, piscatoribus.* Ter. *Eun.* II. 2. 26: Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores.

Act II. Sc. 2.

4 *O tametsi nullus moneas.* Ter. *Eun.* II. 1. 10: Memini, tam etsi nullus moneas.

9 *si vspiam nutem vel nictem tibi.* Plaut. *Men.* IV. 2. 49: Non...usquam quicquam nuto neque nicto tibi.

15 *verbum...insolens.* Cic. *Or.* VIII. 25: (orator) nullum verbum insolens, nullum odiosum ponere audebat.

34 *Alcimarcho* (J 'Alchesimarcho'). Alcesimarchus is a character in Plautus' *Cistellaria.*

55 *verborum fulmina.* Cic. *ad Fam.* IX. 21. 1: verborum meorum...fulmina.

58 *hoc agamus*, 'to the business in hand.'

61, 62 *Virtute formæ id accidit tuæ, | te vt deceat quodcunque habeas.* Plaut. *Most.* I. 3. 17: Virtute formæ id evenit, te ut deceat, quicquid habeas.

64 *nolo te assentari mihi.* Plaut. *Most.* I. 3. 20: nolo ego te, etc.

65—67 *sed vtrum mavis | vituperari vero, an falso laudarier?* | Panto...*falso laudarier malo.* Plaut. *Most.* I. 3. 21: *Sc.* Eho, mavis vituperari falso, quam vero extolli? Equidem pol vel falso, tamen laudari multo malo. Quam vero culpari...*Ph.* Ego verum amo.

90 *Paracelsus*, born 1493, died 1541.

93 *Burcottico...pharmaco.* There are various allusions to 'Dr Burcot' in Elizabethan literature. He is presumably the 'Burchard Raurych (?)' whose letter (endorsed 'Dr Burcott') to Sir Francis Walsingham is preserved in 'State Papers Domestic (Elizabeth),' vol. CXVIII. 43 under date Nov. 26, 1577. This is a report on the amount of gold contained in a ton of the ore brought back by Captain Furbisher (Frobisher). Other references to the same business are found in the State Papers under the dates Dec. 13th, Jan. 6th and Feb. 19th and 27th following. A list of Papists in London of the date Oct. (?) 1578 contained in 'State Papers Domestic, Addenda,' vol. XXX. contains the statement 'Dr Burkot and Dr Good of Chancery Lane have heard mass at Baron Browne's.' In William Bullein's *Dialogue against the Fever Pestilence* (1564, 1573, 1578—reprinted in E.E.T.S., Extra Series, No. 52), the speaker 'Medicus' is called in the editions following the first, 'Dr Tocrub,' and is apparently intended to stand for Dr Burcot. He professes ignorance of the Bible and calls himself a 'Nulla fidian': and it is implied that his ruling passion is the love of money. He is addressed: 'I know you are a good penne man: you were borne in an other lande, and can not well pronounce English, but speake it indiffrent well.' Reginald Scot in his *Discoverie of Witchcraft* (1584, p. 144) says that a juggler and conjurer named Feats or Hilles, known to himself, sold doctor Burcot 'a familiar, wherby he thought to have wrought miracles, or rather to have gained good store of monie.' See also pp. 434, 522. Chettle in his *Kind Heart's Dream* (1592) says of one of his characters 'I lookte him in the face and behelde him to be Maister Doctor Burcot (though a stranger, yet in England for physic famous'), and he prints a paper purporting to be by Burcot inscribed 'To the impudent discreditors of Phisickes art, either speedy amendment or punishment.' See *Kind Heart's Dream* as reprinted by the Percy Society (1841), pp. 11, 21 etc., by the New Shakspere Society, *Allusion Books*, pp. 44, 53. The former reprint contains a note by Halliwell drawing attention to MS. Harl. 6395, 315 where a story is mentioned which it is said was told of 'one Dr Burcots wife' but really referred to 'one Dr Mathias his wife.' For all the above references I am indebted to Mr McKerrow, who further writes 'In Deloney's *Gentle Craft* a Master Doctor Burket is introduced (ed. Lange in *Palæstra* II. 77 etc.). Possibly the real man is intended, but the story told of him is evidently fictitious.'

103—107 Cp. Plaut. *M. G.* I. 1. 57—65: Amant te omnes mulieres...ut vel illæ quæ here pallio me reprehenderunt...Rogitabant: hiccine Achilles est, inquit, tibi? Immo eius frater, inquam...Ergo mecastor pulcher est, inquit...Næ illæ sunt fortunatæ quæ cum isto cubant!

ACT II. Sc. 3.

45 *fortuna favet fortibus.* Cp. III. 6. 14 *n.*

49 *myn mall.* This form of addressing Julia is not very intelligible, as 'mall' in Dutch means 'foolish.'

53 *quam mollis et succi plena manus.* A moist hand was considered a sign of physical vigour. Cp. *Venus and Adonis* 143, *Othello*, III. 4. 36—39. Plaut. *M. G.* III. 1. 45: Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo etiam in corpore. Ter. *Eun.* II. 3. 26: corpus...suci plenum.

56 *linea Saturni*; **58** *hoc signum in στηθος*; **62** *Mercurius*; **64** *Venus.* In palmistry the 'line of Saturn' is that running from the wrist to the root of the finger of Saturn, the middle finger. 'Stethos' is 'the fore part of the Hand-wrist,' i.e. that part of the wrist adjoining the ball of the thumb. The 4th or little finger is that of Mercury, and at its base is the 'Mount of Mercury.' The thumb is sacred to Venus, and the ball of the thumb is 'Mons Veneris.' See Richard Saunders, *Palmistry, the Secrets thereof Disclosed*, 2nd ed. 1664, and Rosa Baughan, *A Handbook of Palmistry*, 6th ed. 1895. The interpretations given in the play are probably not to be taken seriously, though the prominence of the Mount of Mercury, Miss Baughan tells us, indicates 'intelligence, success in science and in occult studies.' Earlier writers on palmistry were Alexander Achillinus, *De subiecto Physionomiæ et Chiromantiæ*, and (according to Saunders) Petrus de Abano, fl. 809 A.D. The former deals however only with the philosophy of the subject.

66 *Ptolomæi.* Claudius Ptolemæus the astronomer and geographer, fl. A.D. 139—161. The reference to Sapphics of his on chiromancy is of course absurd.

96 *min' Julia.* See note on l. 49 sup.

105 *ne tantillum* (sc. *quidem*). Cp. sup. I. 5. 45 *n.*

109 *non vestem, sed vestis fartum amant mulieres.* Plaut. *Most.* I. 3. 13: Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.

142, 143. The answer to the riddle is therefore 'Fredericus.'

ACT II. Sc. 4.

35 *rimarum plenas.* Ter. *Eun.* I. 2. 25: Plenus rimarum sum.

41 *Percontatricem fugito.* Hor. *Ep.* I. 18. 69: percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

Act II. Sc. 5.

25 *oculum pileo tegit.* The custom of wearing the hat at a banquet is seen in many pictures of the Old Masters.

27 [*Juliæ*] *præbibit.* H. Peacham, *Compleat Gentleman* (1627), p. 203: since we had to doe in the quarrell of the Netherlands, about the time of Sir Iohn Norrice his first being there [1585—6], the custome of drinking and pledging healthes was brought ouer into England. W. Segar, 14 July, 1603 (of the Danes) (*New Shakspere Society's Transactions*, 1874, p. 512): it would make a man sick to heare of their drunken healths: vse hath brought it into a fashion, and fashion made it a habit, which ill beseemes our nation to imitate. The custom in England seems however to go back to Anglo-Saxon times. See Chambers' *Book of Days*, II. 529.

30—32 *ridere cœpit. Pantomagus...rogitare cur id faceret.* | *Respondit sibi in mentem venire*, etc. Ter. *Heaut.* V. I. 13, 14: Ha ha hæ. Quid risisti? Servi venere in mentem Syri | Calliditates.

35 *illi risu prope emori.* Ter. *Eun.* III. I. 42: Risu omnes qui aderant emoriri.

40, 41 *qui potat, quasi pugnandum esset pro Ilio,* | *nemo enim illo melior bellator cantharo.*

Men. Ego isti ac [old reading 'istic'] mihi hodie adparari iussim [old reading 'iussi'] apud te proelium.
Er. Hodie id fiet. *Men.* in eo uterque proelio [old reading 'pro Ilio'] potabimus.
Uter ibi melior bellator erit inventus cantharo...

Plaut. *Men.* I. 3. 3—5.

44 *ad mores...Teutonicos.* Germans, Dutchmen, and Danes were especially notorious as hard drinkers. See l. 27 *n.*

Act III. Sc. 1.

20—25 Cp. Plaut. *Capt.* IV. I. 1—6:

Iuppiter supreme, servas me, measque auges opes.
Maximas opimitates opiparasque offers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, iocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini supplicare nunc certum est mihi:
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere.

27, 28 *volo, vt abscedant,* | *discedant, recedant, concedant de via.* Cp. Plaut. *Amph.* III. 4. 1: Concedite atque abscedite, omnes de via decedite.

29, 30 *Nam meus est pugnus sagitta,* | *tormentum cubitus, caput aries.* Plaut. *Capt.* IV. 2. 16, 17: Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi, | Humerus aries.

40 *Gratia gratiam parit*, is given in Erasmus' *Adagia*, ch. I. cent. I, no. 34, who refers to Sophocles' *Oed. Col.* l. 779: *ὅτ' οὐδὲν ἡ χάρις χάριν φέροι*, and *Ajax*, l. 522: *χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί*. I owe this note to Mr McKerrow, who says 'gratia gratiam parit' occurs also in *Sententiæ pueriles*, at any rate in its later editions.

44 *cedo actutum manum.* Plaut. *Capt.* IV. 2. 58: *Erg.* Cedo manum. *Heg.* Manum? *Erg.* Manum, inquam, cedo tuam actutum.

ACT III. Sc. 2.

1, 2 Prof. Bang suggests 'Waneer zal ik hebben mijn gelt van mijn liue hart?' ('When shall I have my money from my dear heart?')

3 *min liever hart.* See preceding note.

10 *ich sal te hebben.* Prof. Bang suggests 'Ik zal 't hebben' ('I shall have it').

21 *procumbit humi bos.* Verg. *Aen.* V. 481.

ACT III. Sc. 4.

15 Κακοστομαχος. Used by Cic. *Ep. Fam.* XVI. 4. I.

16, 17 *morbus comitialis...quibus capras dicunt plerunque obnoxias.* Pliny says that epilepsy attacks none of the lower animals but quails. Mr McKerrow refers me however to Plutarch, *Quæst. Rom.* CXI.: *Διὰ τί δὲ κυνὸς καὶ αἰγὸς ἐκέλευον ἀπέχεσθαι;...δοκεῖ γὰρ ἐπιληψίᾳ καταλαμβάνεσθαι μάλιστα τῶν ζῴων.*

22 *probatum est.* A formula constantly affixed to a medical prescription. Cp. IV. 5. 79.

35 *sero sapit.* Cicero (*ad Fam.* VII. 16) quotes the proverb 'Sero sapiunt (sc. Phryges).'

60 *verberea statua.* Plaut. *Capt.* V. I. 31; *Pseud.* IV. I. 7.

ACT III. Sc. 5.

20 *Cui dij sunt propitij, ei non esse iratos puto.* Plaut. *Curc.* IV. 4. I: Quoi homini dii, etc.

ACT III. Sc. 6.

14 *fortes fortuna adiuvat.* Quoted among 'Sententiæ Breves' in *Epigrammatum Delectus*, ed. 1682, p. 513, and ascribed to 'Tullius Terentius.' It is implied in Livy XXXIV. 37: fortes fortunam adiuvare aiebant.

18, 19 *deæ vocem agnosco meæ*, | *mortalem fæminam vox ista non sonat.* Verg. *Aen.* I. 328: non vox hominem sonat; O dea certe.

Act IV. Sc. 1.

5—7 *Jaculare flammas vindices, summe pater,* | *in me, me inquam...* | *me me petatis.* Cp. Sen. *Medea*, 531, 532: Nunc summe...Juppiter...vindices flammas para; *H.F.* 1202—5: Nunc genitor iratus tona...flammasque et hic et ille jaculetur polus; *Phædra* (*Hippolytus*), 671 etc.: Magne regnator deum...In me tona, me fige; Fraunce, *Victoria* 1042; proh, supreme Jupiter, cur non tonas? cur non iacularis fulmina?

8 *animæ dimidium meæ.* Hor. *Carm.* I. 3. 8.

17 *non redeunt præterita.* Ov. *Ars Am.* III. 64: Nec quæ præteriit, hora redire potest.

18 *ad quemque finem primus est velle gradus.* Sen. *Ep.* 34. 3: pars magna bonitatis est velle fieri bonum; 72. 36 magna pars est profectus velle proficere. I owe these illustrations to my colleague Mr W. C. Summers.

71 *mora trahit periculum.* A proverb. Cp. *Pedantius*, l. 2176: quoniam mora trahit periculum (juxta regulam vulgarem). Cp. also I. 2. 50 *n.*

75 *in longum vale.* Verg. *Ecl.* III. 79: longum vale.

84 *hoc...nuntium.* The use of the neuter 'nuntium' = 'news' is common in late Latin. Cp. Servius (on Verg. *Aen.* XI. 896): nuncius est qui nunciat, nuncium, quod nunciatur.

Act IV. Sc. 2.

23 *oportune.* Cp. I. 4. 37 *n.*

27—29 A local touch. The hostility of townsmen to gownsmen is similarly expressed in *Club Law.*

34 *cane peius et angue.* Hor. *Ep.* I. 17. 30.

36 *alibi quoque*, sc. at Cambridge.

39 *scrupum*, apparently = 'scrupulum,' a non-classical use.

Act IV. Sc. 3.

32 *Trium literarum homo* (= 'fur'). Plaut. *Aul.* II. 4. 46.

35 *sat cito, si sat bene.* A moral saying of Cato in Hier. *Ep.* LXVI. no. 9. Quoted by Erasmus, *Adagia*, ch. II. cent. 1, no. 1. Mr McKerrow adds: "Cf. Suet. *Octav.* 25: Crebro itaque illa jactabat:...et sat celeriter fieri, quidquid fiat satis bene."

41 *Quid me tibi tactio est?* Plaut. *Aul.* III. 2. 9: quid tibi nos...tactiost?

ACT IV. SC. 4.

2 *næ tua vox valet valide.* Plaut. *Pers.* III. 3. 22: næ tua vox valide valet.

18 *commistos sanguine dentes.* Cp. Verg. *Aen.* V. 470: mixtosque in sanguine dentes.

40 *effascinaverit*, bewitched. Word used by Pliny and Gellius.

50 *furta...bona.* 'Furta' by a solecism is apparently made an adjective.

58—60 Plaut. *Merc.* II. 4. 1, 2: Pentheum diripuisse aiunt Bacchas, nugas maxumas | Fuisse credo, præut quo pacto ego divorsus distrahor.

63, 64 *nec quid iam facio, quidve facturus sum scio, | ita prorsus oblitus sum mei.* Ter. *Eun.* II. 3. 14, 15: Nescio hercle, neque unde eam, neque quorsum eam: | Ita prorsum oblitus sum mei.

72 *quasi tu me non noris, Gothrio.* Ter. *Ad.* II. 4. 7: quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.

ACT IV. SC. 5.

14 Goth. Ναι τον Απολλω. Panto. *quid aiebas, Gothrio?* Cp. Plaut. *Capt.* IV. 2, 100, etc. where Ergasilus swears 'μὰ τὸν 'Απόλλω' etc. and Hegio remonstrates 'Quid tu per barbaricas urbes juras?'

29 *arripiet mordica.* Plaut. *Curc.* V. 1. 7: arripuit mordicus (where 'mordicus' is an adverb).

42, 43 *Cancrum...quia...motu incedit retrogrado.* Plaut. *Pseud.* IV. 1. 45: Non prorsus, verum ex transvorso cedit, quasi cancer solet. Later science was less exact. Thus J. Prideaux *Hypomnemata* (c. 1640) includes among crustaceans 'Cancri, retrogradi.' Cp. *Hamlet* II. 2. 206.

47 *Capricornus.* Gothrio's jesting turns on the meaning of 'cuckold' which was associated with the word 'Capricornus.' Cp. Coryat, *Crudities* (ed. 1905) I. 403: they thinke...they should be capricornified. Cp. V. 3. 114 inf.

57 *Capricornum brumalem tropicum.* J. Stierius, *Præcepta doctrinæ sphæricæ*, Cantab. 1647, p. 11, defines 'Tropicus Capricorni' and adds 'Dicitur etiam Tropicus hyemalis.'

77 *distilletur et extrahatur quinta essentia.* A reference to alchemy.

79 *probatum est.* Cp. III. 4. 22 *n.*

88 *Avicennam.* He lived from 980 to 1037 A.D.

ACT V. SC. 1.

1 *Nae ego homo natus sum ad miseriam.* Ter. *Ad.* IV. 2. 1: Ne ego homo infelix; *Heaut.* III. 1. 11: Aut ego...ad miserias Natus sum...

19 *cistam...quam vides.* The chest had been brought out of the innkeeper's house (IV. 4. 101).

Act V. Sc. 2.

8 Alph. *Tune obsecro es pater Erophilo?* Fer. *Non sum, at fui.* Cp. Ter. *Heaut.* I. 1. 41, 42: Filium...habeo...immo habui.

35 *Summe ego miser.* (J sum ego miser.) See l. 67 *n.*

56 *aquam...rosaceam.* Rosewater seems to have been much used by ladies of the Elizabethan time. Cp. Jonson, *Every man in his humour*, II. 1. 208: *Dame K.* Sister Bridget, fetch down the rosewater, above in the closet.

67 *summe ego misera.* See l. 35 *n.* The expression, though defensible, seems to be influenced by Plautus' frequent use of 'Sumne,' e.g. *Cas.* II. 4. 24: Sumne ego miser homo? *Bacch.* IV. 3. 10: Sumne ego homo miser? *Men.* V. 2. 99: Sumne ego mulier misera...? *Persa* I. 2. 23: Sumne ego stultus?

67—69 The three lines have a lyrical parallelism of structure and may be compared with similar sets of lines in the native Elizabethan drama, e.g. *Rich. III*, IV. 1. 22—24, 92—94, IV. 4. 40—46.

76 *Erophili...malum genium*, i.e. his 'double.' Cp. *Comedy of Errors*, V. 332:

> One of these men is genius to the other:
> And so of these, which is the natural man
> And which the spirit?

Act V. Sc. 3.

1 *Nequeo hodie abs te verum exculpere...?* Ter. *Eun.* IV. 4. 44, 45: possumne ego hodie ex te exculpere | Verum?

93 *Quid interest rogas? quantum stulto intelligens.* Ter. *Eun.* II. 2. 2, 3: Di inmortales, homini homo quid praestat? stulto intellegens | Quid inter est?

Act V. Sc. 4.

7 *sape ex malo principio magna familiaritas.* Ter. *Eun.* V. 2. 34—36: sæpe ex huius modi re quapiam | Malo principio magna familiaritas | Conflatast.

16, *tam a me pudicam esse, ac si soror esset mea, | nisi sit osculando quicquam impudicitior.* Plaut. *Curc.* I. 1. 51, 52: Tam a me pudica est, quasi soror mea sit: nisi | Si est osculando quippiam impudicior.

CAMBRIDGE: PRINTED BY JOHN CLAY, M.A. AT THE UNIVERSITY PRESS.

